

Sancti Hieronymi Stridoniensis Operum, Tomi ...

Continens Commentaria In Matthaevm, Et Epistolas Pavli Ad Galatas, Ad Ephesios, ad Titum & Philemonem, & librum Didymi de spiritu sancto a Hieronymo versum ... Ad Fidem Vetvstissimorum Exemplarivm, Dvcentis Circiter Svblatis Erroribvs Emendata

Hieronymus, Sophronius Eusebius

Coloniae Agrippinae, 1616

Liber Primvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75102](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75102)

A COMMENTARIORVM HIERONYMI in Mattheum Euangelistam.

LIBER PRIMVS.

Esai. 53. e.

LIBER generationis Iesu Christi. In Esai. legimus: generationem eius quis enarrabit? Non ergo putemus Euangelistam Prophetę esse contrarium: vt quod ille impossibile dixit effatu, hic narrare incipiat: quia ibi de generatione diuinitatis, hic de incarnatione est dictu. A carnalibus autę cępit, vt per hominę Deum discere incipiamus.

Gen. 23. d.

B q[ui] Filij Dauid, filij Abraham, &c. Ordopraposterus, sed necessariorı commutatus. Si enim primum posuisset Abraham, & postea Dauid: rursus ei repetendus fuerat Abraham, vt generationis series texeretur. Ideo autem ceteris prętermissis, horum filium nuncupauit: quia ad hos rätu[m] est facta de Christo repromissio. Ad Abraham: In femine, inquit, tuo benedicentur omnes gentes, quod est Christus. Ad Dauid: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.

Psal. 131. b.

C q[ui] Iudas autem genuit Phares, &c. Notandum in genealogia Saluatoris nullam sanctarum assumi mulierum, sed eas quas scriptura reprehendit: vt qui propter peccatores venerat, de peccatoribus nascens omnium peccata deleret. Vnde & in consequentibus, Ruth Moabitibus ponitur, & Bethsabee vxor Vrię.

Num. 1. a.

D q[ui] Naafon autem genuit Salomon, &c. Iste est Naafon princeps tribus Iudę: sicut in Numeris legimus.

4. Reg. 8. f.

E q[ui] Ioram autem genuit Oziam, &c. In quarto Regum volumine legimus de Ioram Ochoziam fuisse generatum: quo mortuo, Iosabee filia regis Ioram, soror Ochozię, tulit Iosam filium fratris sui, & eum interneccioni quę exercebatur ab Athalia, subtraxit. Cui successit in regnum filius eius

4. Reg. 14. a.

F q[ui] Iosaphat autem genuit Iosaphat, &c. Iosaphat autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezechiam. Ezechias autem genuit Manassen. Manasses autem genuit Amon. Amon autem genuit Iosias. Iosias autem genuit Iechoniam & fratres eius, in transmigracione Babylonis.

4. Reg. 8. a.

G q[ui] Iosaphat autem genuit Iosaphat, &c. Iosaphat autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezechiam. Ezechias autem genuit Manassen. Manasses autem genuit Amon. Amon autem genuit Iosias. Iosias autem genuit Iechoniam & fratres eius, in transmigracione Babylonis.

Vide Hieronymum.

H q[ui] Iosaphat autem genuit Iosaphat, &c. Iosaphat autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezechiam. Ezechias autem genuit Manassen. Manasses autem genuit Amon. Amon autem genuit Iosias. Iosias autem genuit Iechoniam & fratres eius, in transmigracione Babylonis.

LIBER a generationis Iesu Christi, filij Dauid, b filij Abraham. Abraham genuit Isaac. Isaac autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Iudam & fratres eius. Iudas c autę genuit Phares & Zaram de Thamar. Phares autem genuit Esrom. Esrom autem genuit Aram. Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naafon. Naafon d autę genuit Salomon. Salomon autem genuit Booz de Rachab. Booz autem genuit Obed ex Ruth. Obed autem genuit Iesse. Iesse autem genuit Dauid regem. Dauid autem rex genuit Salomonem ex ea quę fuit Vrię. Salomon autem genuit Roboam. Roboam autem genuit Abiam. Abia autę genuit Asa. Asa autę genuit Iosaphat. Iosaphat autem genuit Ioram. Ioram e autę genuit Oziam. Ozias autem genuit Ioatham. Ioatham autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezechiam. Ezechias autem genuit Manassen. Manasses autem genuit Amon. Amon autem genuit Iosias. Iosias autem genuit Iechoniam & fratres eius, in transmigracione Babylonis.

Et f post transmigracionem Babylonis, Iechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel. Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliacim. Eliacim autem genuit Azor. Azor autem genuit Sadoc. Sadoc autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud. Eliud autem genuit Eliazar. Eliazar autem genuit Matthan. Matthan autem genuit Iacob. Iacob g autem genuit Ioseph virum h Marię, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus. b Omnes itaq[ue] generationes ad Abraham vs[que] ad Dauid, generationes quatuordecim, & a Dauid vs[que] ad transmigracionem Babylonis, generationes quatuordecim, & a i transmigracione Babylonis vs[que] ad Christu[m], generationes quatuordecim Christi k autę generatio sic erat. c Cū l esset desponsata mater eius Maria Ioseph, antequam m cõuenirent, inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto. n Ioseph d autę vir eius cum esset iustus, & nollet eã traducere, voluit occulte dimittere eã. Hęc autę eo cogitante, ecce angelus domini apparuit in somnis Ioseph: dicēs: Ioseph o filij Dauid, noli

sponsata cõceptus sit: vt partus, inquiens, eius celaretur diabolo: dum cum putat non de virgine, sed de vxore generatum. m Antequam conuenirent, inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto. Non ab alio inuenta est nisi a Ioseph, qui pene licentia maritali futurę vxoris omnia nouerat. Quod autem dicitur, antequam conuenirent: non legitur vt postea cõuenirent: sed scriptura quod factum non sit, ostendit. n Ioseph autem vir eius, cum esset iustus, &c. Si quis fornicarię cõiungitur, vnum corpus efficitur, & in lege pręceptum est, nõ solum reos, sed & conscios criminum obnoxios esse peccati: quo modo Ioseph cum crimẽ celaret vxoris, iustus scribitur: Sed hoc testimonium Marię est, quod Ioseph sciens illius castitatem, & admirans quod euenerat, celat silentio: cuius mysterium nesciebat. o Ioseph filij Dauid, noli timere accipere Mariam vxorem tuam, &c. Iam & supra diximus sponsas vxores appellari:

Hunc locum obiecit nobis Iulianus Augustus de dissonantia Euangelistarum: cur Euangelista Mattheus Ioseph dixerit filium Iacob, & Lucas eum filium appellari Heli: non intelligens consuetudinem scripturarum, quod alter secundum naturam, alter secundum legem ei patet sit. Scimus enim hoc per Mosen Deo iubente pręceptum: vt si frater aut propinquus absque liberis mortuo fuerit, alius accipiat vxorem ad suscitandum semen fratris vel propinquisui. Super hoc & Africanus temporum scriptor, & Eusebius Cęsariensis in libris diaconibus dicitur plenius disputarunt.

h Virum Marię, &c. Cum virum audieris, suspicio tibi non subeat nuptiarum, sed recordare consuetudinis scripturarum, quod sponsi viri, & sponsę vocentur vxores.

i Et a transmigracione Babylonis vs[que] ad Christu[m] generationes quatuordecim. Numerata Iechonia vs[que] ad Ioseph, & inuenies generationes tredecim. Quartadecima ergo generatio in ipsum Christum reputabitur.

k Christi autem generatio sic erat. Querat diligens lector & dicat: Cum Ioseph non sit pater Domini Saluatoris, quid pertinet ad Dominum generationis ordo deductus vs[que] ad Ioseph? Cui respondebitur primum, non esse consuetudinis scripturarum, vt mulierum in generationibus ordo texatur. Deinde ex vna tribu fuisse Ioseph & Mariam: vnde ex lege eam accipere cogebatur vt propinquam, & quod simul censentur in Bethlehẽm, vt de vna videlicet stirpe generati.

l Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph. Quare non de simplici virgine, sed de desponsata concipitur: Primum vt per generationem Ioseph, origo Marię monstraretur. Secundo ne lapidaretur a Iudæis vt adultera. Tertio vt in Agyptum fugiatis haberet solaciũ. Martyr Ignatius etiam quartam addidit causam, cur a desponsata cõceptus sit: vt partus, inquiens, eius celaretur diabolo: dum cum putat non de virgine, sed de vxore generatum.

m Antequam conuenirent, inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto. Non ab alio inuenta est nisi a Ioseph, qui pene licentia maritali futurę vxoris omnia nouerat. Quod autem dicitur, antequam conuenirent: non legitur vt postea cõuenirent: sed scriptura quod factum non sit, ostendit.

n Ioseph autem vir eius, cum esset iustus, &c. Si quis fornicarię cõiungitur, vnum corpus efficitur, & in lege pręceptum est, nõ solum reos, sed & conscios criminum obnoxios esse peccati: quo modo Ioseph cum crimẽ celaret vxoris, iustus scribitur: Sed hoc testimonium Marię est, quod Ioseph sciens illius castitatem, & admirans quod euenerat, celat silentio: cuius mysterium nesciebat.

o Ioseph filij Dauid, noli timere accipere Mariam vxorem tuam, &c. Iam & supra diximus sponsas vxores appellari:

CANON C

Luc. 3. e.

Deut. 25. b. a. III.

Deut. 22. d.

D

b. 2

X

c. 3

V

d. 4

X

Leuit. 5. a.

CANON E

quod plenius liber aduersus Heluidium docet. Et blandientis affectu ei per somnium angelus loquitur: vt iustitiam silentij comprobaret. Simulque norandum quod Ioseph filius esse dicatur Dauid, vt Maria quoque de stirpe Dauid monstraretur.

ישוע הורשה

a ¶ Et vocabis nomen eius Iesus, &c.] Iesus Hebræo sermone saluator dicitur. Etymologiam ergo nominis eius Euangelista signauit, dicens: Vocabis nomen eius Iesum: quia ipse saluum faciet populum suum.

Esai. 7. 6.

b ¶ Hoc autem totum factum est, vt impleretur quod dictum est à Domino per prophetam dicentem: Ecce virgo in vtero habebit, & pariet.] Pro eo quod Euangelista Mathæus dicit, in vtero habebit: In propheta scriptum est: in vtero accipiet: Sed propheta quia futura prædicit, significat quid futurum sit, & scribit, accipiet: Euangelista quia non de futuro, sed de præterito narrat historiam, mutauit: accipiet: & posuit, habebit. Qui enim habet, nequaquam accepturus est. Tale quid & in psalmis legimus: Ascendens in excelsum, captiuam duxit captiuitatem: accipiet dona in hominibus. Hoc testimonium Apostolus ponens, non dixit, accipiet, sed dedit: quia ibi de futuro significatum est, quod accepturus esset: hic de eo narrat historia, qui iam dederat quod acceperat.

cy pasci 2444

c ¶ Et accepit coniugem suam, & non cognouit eam donec peperit filium suum primogenitum.] Ex hoc loco quidam peruersissimè suspicantur, & alios filios habuisse Mariam, dicentes: primogenitum non dici nisi qui habeat & fratres: cum hic mos sit uingarum scripturarum, vt primogenitum non eum vocent quem fratres sequantur, sed eum qui primus natus sit. Lege supradictum libellum aduersum Heluidium.

Esai. 67. d.

a 5 VII Eph. 4. b.

b 6 X

F

d ¶ Vm ergo natus esset Iesus in Bethlehem Iudæ, &c.] Vidimus enim stellam eius in Oriente. Ad confusionem Iudæorum, vt natiuitatem Christi à gentibus disce-re, oritur in oriente stella: quam futuram Balaam, cuius successores erant, vaticinio nouerant. Lege Numerorum librum. Deferuntur autem Magi stellæ indicio in Iudæam, vt sacerdotes à Magis interrogati, ubi Christus nasceretur, inexcusabiles fierent de aduentu eius.

Num. 23. d.

e ¶ At illi dixerunt ei: In Bethlehem Iudæ, &c.] Librariorum hic error est, putamus enim ab euangelista primum editum, sicut in ipso Hebræo legimus, Iudæ, non Iudææ. Quæ est enim aliarum gentium Bethlehem, vt ad distinctionem eius hic Iudææ poneretur? Iudææ autem iecirco scribitur: quia est & alia Bethlehem in Galilæa. Lege librum Iesu filij Naue.

Num. 23. d.

Gen. 35. c.

Iosua. 19. b.

CAPVT II.

¶ Vm ergo natus esset Iesus, &c.] Vidimus enim stellam eius in Oriente. Ad confusionem Iudæorum, vt natiuitatem Christi à gentibus disce-re, oritur in oriente stella: quam futuram Balaam, cuius successores erant, vaticinio nouerant. Lege Numerorum librum. Deferuntur autem Magi stellæ indicio in Iudæam, vt sacerdotes à Magis interrogati, ubi Christus nasceretur, inexcusabiles fierent de aduentu eius.

¶ At illi dixerunt ei: In Bethlehem Iudæ, &c.] Librariorum hic error est, putamus enim ab euangelista primum editum, sicut in ipso Hebræo legimus, Iudæ, non Iudææ. Quæ est enim aliarum gentium Bethlehem, vt ad distinctionem eius hic Iudææ poneretur? Iudææ autem iecirco scribitur: quia est & alia Bethlehem in Galilæa. Lege librum Iesu filij Naue.

Denique & in ipso testimonio quod de Michæ prophetia sumptum est, ita habetur: Et tu Bethlehem terra Iudæ.

f ¶ Et apertis thesauris suis obtulerunt ei munera: aurum thus & myrrham.] Pulcherrimè munerum sacramenta Iuuenius presbyter vno versiculo comprehendit: Thus, aurum, myrrham,

regique, hominique Deoque, Dona ferunt.

g ¶ Et responso accepto in somnis neredirent ad Herodem, &c.] Qui munera obtulerant Domino, consequenter responsum accipiunt. Responsum autem (quod Græcè dicitur ἡ ἀπάντησις) nō per angelum fit, sed per ipsum Dominum: vt meritum Ioseph priuilegium demonstra-retur: Reuertuntur autem per aliam viam, quia infidelitatis miscendi non erant Iudeo-rum.

h ¶ Ecce angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Aegyptum, &c.] Quando tulit puerum & matrem eius, vt in Aegyptum transeat, nocte tulit & in tenebris: quando verò reuertitur in Iudæam, nec nox nec tenebræ ponuntur in Euangelio.

i ¶ Vt adimpleretur quod dictum est à Domino per prophetam dicentem: Ex Aegypto vocaui filium meum. Tunc Herodes videns quoniam illusus esset à Magis, &c.] Respondeant qui Hebræorum voluminum denegant veritatem: vbi hoc in Lxx. legatur interpretibus. Quod cum non inuenierit, nos eis dicemus in Osæ propheta scriptum: sicut & exemplaria probare possunt, quæ nuper edidimus. Possimus autem locum istum & aliter consolari, propter contentiosos: quorum consuetudinem Paulus Apostolus habere se denegat, & ecclesiam Christi: & testimonium proferimus ex Numeris, dicente Balaam: Deus ex Aegypto vocauit eum: gloria eius sicut vnicornis.

k ¶ Tunc adimpletum est quod dictum est per Hieremiam prophetam dicentem: Vox in Rama audita est: ploratus & ululatus mul-tus: Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt. Defuncto autem, &c.] De Rachel natus est Benjamin, in cuius tribu non est Bethlehem. Queritur ergo quomodo Rachel filios Iudæ, id est, Bethlehem quasi suos ploret: Respondebimus breuiter: quia sepulta sit iuxta Bethlehem in Ephrata, & ex

materno corpusculi hospitio matris nomen acceperit. Siue quoniam Iudæ & Benjamin duæ tribus iunctæ erant, & Herodes præceperat non solum in Bethlehem interfici pueros, sed & in omnibus finibus eius. Per occisionem Bethlehem intelligimus multos etiam de Benjamin

quod

fuisse

G

Mich. 3. a.

H

Osai. 11. d.

1. Cor. 11. c.

Num. 23. d.

Gen. 35. c.

Gen. 35. c.

Gen. 35. c.

Gen. 35. c.

Gen. 35. c.

Gen. 35. c.

Gen. 35. c.

Gen. 35. c.

Gen. 35. c.

Gen. 35. c.

Gen. 35. c.

Gen. 35. c.

Gen. 35. c.

Gen. 35. c.

Gen. 35. c.

Gen. 35. c.

CANON
C
Esaï. 40. a

A
fuisse caelos. Plorat autem filios suos, & non recipit consolationem, secundum duplicem intelligentiam. Sive quod eos in aeternum mortuos asstimaret: sive quod consolari senollet de his, quos sciret esse victuros. Quod autem dicitur, in Rama, non putemus loci nomen esse iuxta Gabaa: sed Rama excelsum interpretatur, ut sit sensus: Vox in excelso audita est, id est, longe lateque dispersa.

a ¶ Defuncti sunt enim qui querebant animam pueri. Ex hoc loco intelligimus non solum Herodem, sed & sacerdotes & scribas eodem tempore necem Domini fuisse meditato.

b ¶ Qui surgens accepit puerum & matrem eius. Non dixit, accepit filium suum & uxorem suam: sed puerum & matrem eius: quasi nutritius, non maritus.

c ¶ Audiens autem quod Archelaus regnaret in Iudaea pro Herode, &c. Multi labuntur errore propter ignorantiam historiae: putantes eundem esse Herodem, à quo in passione sua Dominus irridetur, & qui nunc mortuus referatur. Ergo Herodes ille, qui cum Pilato postea amicitias fecit, huius Herodis filius est: frater Archelai: quem & ipsum Tyberius Caesar Ludwignum, quae Galliarum est ciuitas, relegauit, fratremque eius Herodem successorem regni fecit. Lege Iosephi historiam.

d ¶ Et veniens habitauit in ciuitate, quae vocatur Nazareth, &c. Si fixum de scripturis posuisset exemplum, nunquam diceret, quod dictum est per Prophetas, sed simpliciter quod dictum est per Prophetam: nunc autem pluraliter prophetas vocans, ostendit se non verba de scripturis sumpsisse, sed sensum. Nazareus sanctus interpretatur. Sanctum autem Dominum futurum, omnis scriptura commemorat. Possimus & aliter dicere, quod etiam eisdem verbis iuxta Hebraicam veritatem in Esaia scriptum sit: Exciet virga de radice Iesse, & Nazareus de radice eius confendet.

CAPVT III.

I N diebus autem illis venit Ioannes Baptista praedicans in deserto Iudaeae, & dicens: Poenitentiam agite: appropinquabis enim regnum caelorum. Primus Baptista Ioannes regnum caelorum praedicat: ut praecursor Domini hoc priuilegio honoretur.

f ¶ Hic est enim qui dicitur esse per Esaia Prophetam dicentem: Vox clamantis in deserto, &c. Animas credentium praeparabat, in quibus ambulaturus erat Dominus, ut purus in vijs purissimis ambularet dicens: Habitabo in eis & inambulabo, & ero Deus ipsorum, & ipsi erunt mihi populus. Porphyrius istum locum Marci Euangelistae principio comparat, in quo scriptum est: Initium Euangelij Iesu Christi filij Dei, sicut scriptum est in Esaia Propheta: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui preparabit viam tuam ante te.

Vox clamantis in deserto, parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Cum enim testimonium de Malachia Esaiaque contextum sit: quareit quo modo velut ab vno Esaia exemplum putemus assumptum. Cui ecclesiastici viri plenissime responderunt. Nos autem nomen Esaiae puramus additum scriptorum vitio, quod & in alijs locis probare possumus: aut certe de diuersis testimonijs scripturarum vnum corpus effectum. Lege tertium decimum psalmum, & hoc idem reperies.

g ¶ Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, &c. De pilis habebat, non de lana. Aliud austeritatis indicium est, aliud luxuriae mollioris. Zona autem pellicea, qua accinctus fuit & Elias, mortificationis symbolum est. Porro quod sequitur.

h ¶ Esca autem eius erat, &c. Habitatori solitudinis congruum est, non delicias ciborum, sed necessitatem humanae carnis explere.

i ¶ Potens est Deus de lapidibus, &c. Lapidem, ethnicos vocat, propter cordis duritiam. Lege Ezechielem: Auferam, inquit, à vobis cor lapideum, & dabo cor carneum. In lapide duritia, in carne, mollitia monstratur. Siue simpliciter Dei indicat potentiam: quod qui de nihilo cuncta fecerit, possit & de saxis durissimis populum creare.

k ¶ Iam enim securis ad radicem arborum, &c. Praedicatio sermonis euangelici, qui ex vtraque parte acutus est gladius securis appellatur: iuxta Hieremiam Prophetam, qui verbum Domini securi comparat cadenti petram.

l ¶ Cuius non sum dignus calciamenta portare, &c. In alio Euangelio: Cuius, ait, non sum dignus soluere corrigiam calciamenti: hic humilitas, ibi mysterium demonstratur: quod Christus sponsus sit, & Ioannes non mereatur sponsi corrigiam soluere: ne vocetur domus eius iuxta legem Moyli & exemplum Ruth, domus discalciati.

m ¶ Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igne, &c. Sive quia ignis est Spiritus sanctus, ut Acta Apostolorum docent: quod descendente sedit quasi ignis super singulos credentium, & impletus est sermo Domini dicentis: Ignem veni mittere super terram, & quam volo ut ardeat. Sive quia in presenti, spiritu baptizamur, & in futuro igne: Apostolo quoque huic sensui congruente: Vniuscuiusque opus quale sit ignis probabit.

n ¶ Tunc venit Iesus à Galilea in Iordanem ad Ioannem, ut baptizaretur ab eo, &c. Triplicem ob causam Saluator à Ioanne accepit baptismum. Primum, ut quia homo natus erat, omnem iustitiam & humilitatem legis impleteret. Secundo, ut baptismate suo, Ioannis baptismata comprobaret. Tertio, ut Iordanis aquas sanctificans, per descensionem

a 7
III
4. Reg. 1. b.

b 8
I
Ezech. 36.

D
c 9
VI

d 10
V

Hiere. 46 f

Luc. 3. c.

e 11
I

f 12
V

g 13
X

Deut. 25. c.

Ruth. 4. b.

Act. 2. a.

Luc. 12. f.

1 Cor. 3. e.

CAPVT III.

HIERONYMUS
VI. 7. 8.

CANON
E

columbæ, Spiritus sancti in lauacro credentium monstraret aduentum.

a ¶ *Sine modò.*] Pulchrè dixit, sine modò, vt ostenderet Christum in aqua. Ioannem à Christo in spiritu baptizandum. Siue aliter: Sine modò, vt qui serui formam assumpsit, expleam & humilitatem eius: alioquin scito in die iudicij, meo te esse baptismate baptizandum. Sine modò, dicit Dominus Iesus: habeo & aliud baptismum quo baptizandus sum. Tu me baptizas in aqua, vt ego te baptizem pro me in sanguine tuo.

h 14
I

b ¶ *Sic enim decet nos implere omnem iustitiam, &c.*] Non addit, iustitiam legis siue naturæ, vt nos vtrumque intelligamus: vt si Deus ab homine accepit baptismum, nullus à conseruo dedignetur accipere.

a 15
II
b 16
V

c ¶ *Etece aperti sunt ei caeli, & vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se, &c.*] Mysterium Trinitatis in baptismate demonstratur: Dominus baptizatur, spiritus descendit in specie columbæ: patris vox testimonium filio perhibentis, auditur. Apertiuntur autem caeli non refectione elementorum, sed spiritualibus oculis: quibus & Ezechiel in principio voluminis sui apertos eos esse commemorat. Sed quoque columba super caput Iesu: ne quis putaret vocè patris ad Ioannem factam, non ad Dominum.

F
c 17
d 18
III
e 19
VII

CAPVT IIII.

Tunc Iesus ductus est in desertum à spiritu.] Haud dubiū quin à sancto Spiritu. Sequitur enim.

e ¶ *Vt tentaretur à diabolo.*] Dicitur autem nō inuitus aut captus, sed voluntate pugnantis.

f ¶ *Et cum ieiunasset quadraginta diebus, &c.*] In isto numero, quadagesimæ nobis ostenditur sacramentum, in quo & Moyses ieiunauit in monte Sina, & Elias iuxta montem Oreb permittitur autem esurire corpus, vt diabolo tentandi tribuatur occasio.

Exod. 24. d
3. Reg. 19. b

g ¶ *Dic vt lapides isti panes fiant.*] Esurienti congruè dicitur: dic vt lapides isti panes fiant: sed duobus contrarijs teneris diabole. Si ad imperium eius possunt lapides panes fieri: ergo frustra tentas eum, qui tantæ potentia est. Sin autem non potest facere, frustra filium Dei suspicaris, dicens: *Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant.*

Deut. 8. a.

h ¶ *Qui respondens ait: Scriptum est, Non in solo pane, &c.*] Testimonium de Deuteronomio sumptum est. Ideo autem sic respondit Dominus: quia propositum erat ei, humilitate diabolum vincere, non potentia. Simulque animaduertendum, quod nisi ieiunare cepisset dominus, tentandi occasio non fuisset diabolo, secundum illud: *Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore, & prepara animam tuam ad tentationem.* Sed & ipsa responsio saluatoris hominem fuisse indicat, qui tentatus est. Non in solo pane viuunt homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Si quis ergo non vescitur verbo Dei, iste non viuunt.

Ecclo. 2. a.

i ¶ *Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem.*] Assumptio ista quæ dicitur, non ex imbecillitate Domini venit, sed de inimici superbia, qui voluntatem Saluatoris, ne-

cessitatem putat. Ex hoc autè loco intelligitur quid sit illud quod in alio scribitur loco: *Aberunt in sanctam ciuitatem, & multis apparuerunt.*

G
Mat. 27. f

k ¶ *Et statuit eum supra pinnaculum templi.*] Vt quem fame tentauerat, tentaret eum & vana gloria.

l ¶ *Si filius Dei es.*] In omnibus tentationibus hoc agit diabolus, vt intelligat si filius Dei sit: sed Dominus sic responsionem temperat, vt eū relinquat ambiguum.

m ¶ *Mitte te deorsum.*] Vox diaboli, quæ semper omnes cadere deorsum desiderat. Mitte te, inquit, deorsum: persuadere potest, præcipitare non potest.

n ¶ *Angeli tuis mandauit de te, &c.*] Hoc in nonagesimo psalmo legimus: verum ibi non de Christo, sed de viro sancto propheta est. Malè ergo interpretatur scripturas diabolus. Certè si verè de Saluatore scriptum nouerat, debnerat & illud dicere, quod in eodem psalmo contra se sequitur. Super aspudem & basilicum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. De angelorum auxilio quasi ad infirmum loquitur: de sua conculcatione quasi tergiuerfator tacet.

o ¶ *Ait illi Iesus rursus: Scriptum est, Non tentabis Dominum Deum tuum.*] Falsas de scripturis diaboli sagittas veris scripturarum frangit clypeis. Et notandum quod testimonia necessaria de Deuteronomio tantum protulerit, vt secundæ legis sacramenta monstraret.

Deut. 6. c.

p ¶ *Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde, & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, & dixit ei, &c.*] Gloria mundi, quæ cum mundo præteritura est, in monte & in supercilio demonstratur: Dominus autem ad humilia descendit & campestria, vt diabolum humilitate superaret.

H

q ¶ *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me, &c.*] Arrogans & superbus etiam hoc de iactantia loquitur: non quod in toto mundo habeat potestatem, aut possit omnia regna dare diabolus: cum sciamus plerisque sanctos viros à Deo reges factos. Si cadens, inquit, adoraueris me. Ergo qui adoraturus est diabolum, ante corruit.

r ¶ *Tunc dixit ei Iesus: vade satana, &c.*] Non vt plerique putant, eadem satanas & Apostolus Petrus sententia condemnantur. Petro enim dicitur: *Vade retro me satana, id est, sequare me, qui contrarius es voluntati meæ: hic verò audit, vade satana, & non ei dicitur retro me, vt subaudiatur: vade in ignem æternum, qui preparatus est tibi, & angelis tuis.*

s ¶ *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruius.*] Dicens diabolus Saluatori: si cadens adoraueris me: e contrario audit, quod ipse magis adorare eum debeat Dominum & Deū suum.

t ¶ *Tunc reliquit eum diabolus, &c.*] Præcedit tentatio, vt sequatur victoria. Angeli ministrant, vt victoris dignitas comprobetur.

v ¶ *Terra Zabulon, & terra Nephtali, &c.*] Hiprimum audiere

1. Tim. 3. b.

Mat. 16. d.

Deut. 6. c.

Esai. 9. a.

Domi-

E Dominum predicantem: ut ubi Israelis fuerat ab Assyrijs pri-
ma captiuitas, ibi redemptoris praeconium nasceretur.

a ¶ Exinde cepit Iesus predicare, & dicere: penitentiam agite, &c.]
Ioanne tradito, recte ipse incipit predicare desinente lege,
consequenter oritur euangelium. Si autem eadem praedicat

b ¶ Venite post me, & faciam vos
fieri piscatores hominum, &c.] Isti
priimi vocati sunt ut Dominum
frequenter. Piscatores & illi-
terati mittuntur ad praedican-
dum, ne fides credentium non
virtute Dei, sed eloquentia at-
que doctrina fieri putaretur.

c ¶ Elunaticos, &c.] Non ve-
re lunaticos, sed qui putaban-
tur lunatici, ob daemoneum fal-
laciā, qui obseruantes luna-
ria tempora, creaturā infamare
cupiebant, ut in creatorem bla-
sphemiam redundarent.

CAPVT V.

Videns autē turbas, &c.] Do-
minus ad montana con-
scendit, ut turbas ad altiora se-
cum trahat. Sed turba ascen-
dere non valent. Et sequuntur
discipuli: quibus & ipsis non
stans, sed sedens & contractus
loquitur. Non enim intelli-
gere poterant in sua maiestate
fulgentem. Secundum lite-
ram, nonnulli simplicium fra-
trum putant eum beatitudi-
nes, & cetera quae sequuntur,
in Oliueti monte docuisse:

F quod nequaquam ita est. Ex
praecedentibus enim & sequen-
tibus in Galilaea monstrat
fuisse locum, quem putamus esse
vel Thabor, vel quemlibet ali-
um excelsum montem. Deni-
que postquam finit sermo-
nes suos, statim sequitur: Cum
autem introisset Capharna-
um.

Inf. 8. a.
Psalm. 33. b.
e ¶ Beati pauperes spiritu, &c.]
Hoc est quod alibi legimus: Et
humiles spiritu saluabit. Ne
quis autem putaret paupertate-
m, quae nonnunquam neces-
sitate portatur, à Domino praedi-
cari: adiunxit, spiritu, ut hu-
militatem intelligeres, non pe-
nuriā. Beati pauperes spiri-
tu: qui propter Spiritum san-
ctum voluntate sunt pauperes.
Vnde super huiusmodi pau-
peribus & Saluator per Elaiam
loquitur: Dominus vixit me, propter quod euangelizare pauperibus
misi me.

Genes. 3. a.
Psalm. 20.
f ¶ Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram.] Non terram
Iudae, nec terram istius mundi: non terram maledictam, spi-
nas & tribulos afferentem: quam crudelissimus quis-
que & bellator magis possidet: sed terram quam psalmista
desiderat, dicens: Credo videre bona Domini in terra viventium. Hu-
iusmodi possessor, & post victoriam triumphator, etiam in
quadragesimo quarto psalmo describitur: Et intende prospere,
procede & regna: propter veritatem & mansuetudinem,
sed per superbiam possidet.

g ¶ Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur.] Luctus hic
ne scriptum legimus: Ne queras gloriam, & non dolebis cum
inglorius fueris.

p ¶ Vos estis sal terra.] Sal appellantur Apostoli, quia per il-
los vniuersum hominum conditur genus.

q ¶ Quod si sal euauerit, in quo salietur?] Si doctor errauerit, à
quo alio doctore emendabitur.

r ¶ Ad nihilum valet vltra, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab
hominibus.] Exemplum de agricultura sumptum est. Sal et-
enim sicut in ciborum condimentum & ad siccandas car-
nes necessarium est: ita alium usum non habet. Certe legi-
mus in scripturis, vrbes quasdam ita victorum sale te-
minat, ut nullum in ipsis germen oriretur. Caueant ergo
doctores & episcopi, & videant, Potentes poterit tormenta

non mortuorum ponitur communi lege natura, sed peccatis
& vitijs mortuorum. Sic fleuit & Samuel Saulem: quia
penituerat Deum quod vixisset eum regem super Israel. Sic
& Paulus Apostolus flere ac lugere se dicit eos, qui post for-
nicationem, & immunditiam non egerunt penitentiam.

h ¶ Beati qui esuriunt & sitiunt
iustitiam, &c.] Non nobis suffi-
cit velle iustitiam, nisi iustitiae
patiamur famem: ut sub hoc
exemplo nunquam nos satis ius-
tos, sed semper esurire iustitiae
opera intelligamus.

i ¶ Beati misericordes, &c.] Mi-
sericordia non solum in elec-
tiosynis intelligitur, sed in om-
ni peccato fratris, si alter al-
terius onera portemus.

k ¶ Beati mundo corde, quoniam
ipsi Deum videbunt.] Quos non
arguit conscientia vlla peccati,
Mundus mundo corde conspi-
citur: templum Dei non potest
esse pollutum.

l ¶ Beati pacifici, &c.] Qui pri-
mum in corde suo, deinde &
inter fratres dissidentes pacem
faciunt. Quid enim prodest al-
ios per te pacari, cum in tuo a-
nimo sint bella victorum?

m ¶ Beati qui persecutionem pati-
untur propter iustitiam, &c.] Si-
gnater dicit, propter iustitiam.
Multi enim persecutione propter
sua peccata patiuntur, &
non sunt iusti. Simulque consi-
dera, quod octaua vere circun-
cisionis beatitudo martyrio ter-
minatur.

n ¶ Beati estis cum maledixerint
vobis homines, & persecuti vos fue-
rint, & dixerint omne malum ad-
uersum vos, mentientes, propter me.]
Illud maledictum contemnen-
dum est, quod beatitudinem
creat, quod falso maledicentis
ore profertur. Vnde & speciali-
ter definiuit quae sit beata ma-
ledictio: omne dicens maledi-
ctum aduersum vos, mentien-
tes propter me. Vbi ergo Chris-
tus in causa est, ibi & optanda
maledictio est.

o ¶ Gaudete & exultate, &c.]
Nescio quis hoc nostrum pos-
sit implere, ut laceretur oppro-
brijs fama nostra, & nos exul-
temus in Domino. Hoc qui vanam
seclatur gloriam implere
non potest. Gaudere igitur &
exultare debemus, ut merces
nobis in caelestibus preparetur.
Eleganter in quodam volumi-

p ¶ Vos estis sal terra.] Sal appellantur Apostoli, quia per il-
los vniuersum hominum conditur genus.

q ¶ Quod si sal euauerit, in quo salietur?] Si doctor errauerit, à
quo alio doctore emendabitur.

r ¶ Ad nihilum valet vltra, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab
hominibus.] Exemplum de agricultura sumptum est. Sal et-
enim sicut in ciborum condimentum & ad siccandas car-
nes necessarium est: ita alium usum non habet. Certe legi-
mus in scripturis, vrbes quasdam ita victorum sale te-
minat, ut nullum in ipsis germen oriretur. Caueant ergo
doctores & episcopi, & videant, Potentes poterit tormenta

CANON

E

a

i 32

II

k 33

X

l 34

V

m 35

X

Apo. 2. a.

a 36

V

F

o 37

X

sustinere: nihilque esse remedij, sed maiorum ruinam ad tar-

arum ducere.

a ¶ Vos estis lux mundi: non potest civitas abscondi supra montem posita: neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant, & sic. Docet fiduciam prædicandi, ne Apostoli abscondantur ob metum, & sint similes lucerne sub modio: sed tota libertate se prodant, ut quod audierunt in cubiculis, prædicent in tectis.

b ¶ Nolite putare quoniam veni solvere legem, aut prophetas: non veni solvere, sed adimplere. Siue quod de se per alios prophetata cõpleverit: siue quod ea que ante propter infirmitatem audientium rudia & imperfecta fuerant, sua prædicatione compleverit, iram tollens, & vicem talionis excludens, & occultam in mente cõcupiscentiam damnans.

c ¶ Donec transeat cælum & terra. Promittuntur nobis cæli novi & terra nova, quæ facturus est Dominus Deus. Si ergo nova creanda sunt, consequenter vetera transitura. Quod autem sequitur.

d ¶ Iota vnum, aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant. Ex figura litteræ ostenditur, quod etiam quæ minima putantur in lege, sacramentis spiritalibus plena sint, & omnia recapitulentur in Evangelio. Cuius ergo eruditionis est, cuiusque doctrinæ, etiam diversa sacrificia, & quæ superstitiosa videntur in victimis, quotidie demonstrare compleri.

e ¶ Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum. Qui autem fecerit & docuerit, magnus vocabitur in regno cælorum. Hoc capitulum cum superiori habet testimonio, in quo dixerat: Iota vnum aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant. Sugillat ergo pharisæos, qui contemptis mandatis Dei, statuebant proprias traditiones: quod non eis profit doctrina in populis, si vel paruum, quod in lege præceptum est, destruant. Possumus autem & aliter intelligere, quod magistri eruditio, etiam si paruo peccato obnoxius sit, deducat eum de gradu maximo: nec profit docere iustitiam, quam minima culpa destruit. Et beatitudo perfecta sit, quæ sermone docuerit, opere complere.

f ¶ Omnis qui irascitur fratri suo, &c. In quibusdam codicibus additur, sine causa: ceterum in veris definita sententia est, & ira penitus tollitur, dicente scriptura: qui irascitur fratri suo. Si enim iubemur verberanti alteram præbere maxillam, & inimicos nostros amare, & orare pro persequentibus, omnis ira occasio tollitur. Radendum est ergo, sine causa: quia ira viri iustitiam Dei non operatur.

Iacob. 1. e.

קרא

g ¶ Qui autem dixerit fratri suo raka, &c. Hoc verbum propriè Hebræorum est. רקה enim dicitur raka, id est, inanis aut vacuus: quem nos possumus vulgata iniuria absque cerebro nuncupare. Si pro otioso sermone reddatur sumus rationem, quanto magis de contumelia: sed & signanter additur.

Infr. 12. e.

h ¶ Qui dixerit fratri suo raka. Frater enim noster nullus est, nisi qui eundem nobiscum habet patrem. Cum ergo similiter credat in Deum, & Christum Dei noverit sapientiam, qua ratione stultitiæ elogio denotari potest?

h ¶ Qui autem dixerit, fatue, reus erit gehenna. dicitur enim ex su-

perioribus subauditur: Qui dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehenna: qui enim æquè in Deum credenti dicit fatue, impius est in religione.

i ¶ Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, &c. Non dixit si tu habes aliquid aduersum fratrem tuum: sed si frater tuus habet aliquid aduersum te, ut durior reconciliationis tibi imponatur necessitas. Quamdiu illum placare non possumus, nescio an consequenter munera nostra offeramus Deo.

k ¶ Esto consentiens aduersario tuo cito, &c. Pro eo quod nos habemus in Latinis codicibus, consentiens, in Græcis scriptum est εὐνοῶν, quod interpretatur beneuolus aut benignus. Ex præcedentibus autem & consequentibus manifestus est sensus: quod nos Dominus atque Saluator noster dum in istius sæculi via currimus, ad pacem & ad concordiam cohortentur, iuxta Apostolum dicentem: Si fieri potest, quantum ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Nam in præcedenti capitulo dixerat: Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, & hoc finito, statim insert: Esto consentiens aut benignus aduersario tuo, & reliqua. Et in consequentibus iubet: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos. Cum hæc manifesta sit & consequens intelligentia, plerique arbitrantur de carne dictum & anima, vel de anima & spiritu, quod penitus non stat. Quo modo enim aut caro mittenda erit in carcerem, si anima non consenserit, cum & anima & caro pariter recludenda sint: nec quidquam possit caro facere, nisi quod animus imperarit: aut Spiritus sanctus habitans in nobis vel carnem vel animam repugnantes iudici tradere, cum ipse sit iudex? Alij iuxta epistolam Petri dicentis: Aduersarius vester diabolus quasi leo rugiens circuit, & reliqua, aduersarium diabolum interpretantur: & volunt à Salvatore præcipi, ut dum in potestate nostra est, simus beneuoli erga diabolum, qui est inimicus & vltor: nec faciamus eum pœnas sustinere pro nobis. Cum enim ipse vitiatorum inuentia suppeditet, & nobis etiam voluntate peccantibus, si consenserimus ei vitia suggerenti, pro nobis quoque esse torquendum. Et dicunt beneuolum esse vnum quemque sanctorum aduersario suo, si cum non faciat pro se sustinere tormenta. Quidam coactius disserunt, in baptisate singulos pactum inire cū diabolo, & dicere: Renuncio tibi diabolo & pompe tuæ, & vitijs tuis, & mundo tuo, qui in maligno positus est. Si ergo seruauerimus pactum, beneuoli & consentientes sumus aduersario nostro, & nequaquam in carcere recludendi. Sin verò quidquam transgesserimus, eorum quæ diabolo sponponderamus, trademur iudici ac ministro, & mittemur in carcerem, & non exibimus ex eo, donec reddamus nouissimum quadrantem. Quadrans genus est nummi, qui habet duo minuta. Vnde & in alio euangelio, mulier illa pauper & vidua dicitur misisse quadrantem in carbonam, & in alio duo minuta. Non quod dissonent euangelia, sed quod vnus quadrans duos minutos nummos habeat. Hoc est ergo quod dicit: Non egredieris de carcere, donec etiam minima peccata persoluas.

G

Rom. 12. d.

H

1. Pet. 5. e.

1. Ioan. 5. d.

Mar. 12. d.

Luc. 21. a.

a ¶ Qui

A 2

a ¶ Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Inter mœchatus & concupiscendum, id est, inter passionem & propassionem, hoc interest, quod passio reputatur in vitium: propassio, licet intij culpam habeat, tamen non tenetur in crimine. Ergo qui viderit mulierem, & anima eius fuerit titillata, hic propassione percussus est. Si verò consenserit, & de cogitatione affectum fecerit: sicut scriptum est in David: *Transferunt in affectum cordis*: de propassione transfuit ad passionem, & huic non voluntas peccandi deest, sed occasio. Quicumque igitur viderit mulierem ad concupiscendum, id est, si aspexerit ut concupiscat, ut facere disponat: iste recte dicitur eam mœchari in corde suo.

Psal. 72. a.

b ¶ Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice ab te. Expedi enim tibi ut pereat vnum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam, &c.] Quia supra de concupiscentia mulieris dixerat, rectè nunc cogitationem & sensum in diuersa volitantem, oculum nuncupavit. Per dexteram autem & ceteras corporis partes, voluntatis & affectus initia demonstrantur: ut quod mente concipimus, opere compleamus. Cauendum est igitur, ne quod in nobis optimum est, cito labatur in vitium. Si enim dexter oculus & dextera manus scandalizat, quanto magis ea quæ in nobis sinistra sunt? Si enim anima labitur, quanto plus corpus, quod ad peccata procliuus est: Aliter: In dextero oculo & dextera manu, fratrum, vxorum, & liberorum atque affinium & propinquorum monstratur affectus: quos si ad contemplantam veram lucem nobis impedimento esse certamus, debemus truncare istiusmodi portiones: ne dum volumus lucri ceteros facere, ipsi in æternum pereamus. Vnde dicitur & de sacerdote magno, cuius anima Dei cultui dedicata est: super patre & matre & filijs non polluetur, id est, nullum affectum sciet, nisi eius cuius cultui dedicatus est.

Leui. 21. a.

c ¶ Dicitur est: Quicumq; dimiserit uxorem suam, det illi libellum repudiij. Ego autem dico vobis: quia omnis qui dimiserit uxorem, &c.] In posteriori parte locum istum plenius saluator exponit: quod Moyses libellum repudiij dari iusserit propter duritiam cordis maritorum: non distidium concedens, sed auferens homicidium. Multo enim melius est, licet lugubrem, euenire discordiam, quam per odium sanguinem fundi.

Deut. 24.

d ¶ Ego autem dico vobis, non iurare omnino: neque per caelum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum, &c.] Hanc per elementa iurandi pessimam consuetudinem semper habuere Iudæi: sicut prophetas eos frequenter arguit sermo. Qui iurat, aut veneratur, aut diligit eum per quem iurat. In lege præceptum est ut non iuremus, nisi per dominum Deum nostrum. Iudæi per angelos & urbem Hierusalem, & templum & elementa iurantes, creaturas resque carnales venerabantur honore & obsequio Dei. Denique considera, quod hic saluator non per Deum iurare prohibuerit, sed per caelum & terram & Hierosolymam, & per caput tuum. Et hoc quasi paruulis fuerat lege concess-

Esa. 65. c.

Deut. 6. c. 7. d.

sum: ut quo modo victimas immolabant Deo, ne eas idolis immolarent: sic & iurare permitterentur in Deum: non quod rectè hoc facerent, sed quod melius esset Deo id exhibere quam dæmonibus. Euangelica autem veritas non recipitur amentum, cum omnis sermo fidelis pro iuraturando sit.

e ¶ Audistis quia dictum est: Oculum pro oculo: dentem pro dente, &c.] Qui dicit oculum pro oculo: non alterum vult auferre, sed vtrumque seruare. Dominus noster vicissitudinem tollens, truncat initia peccatorum. Et in lege retributio est: in euangelio gratia. Ibi culpa emendatur, hic peccatorum auferuntur exordia. f ¶ Sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram, &c.] Ecclesiasticus vir describitur, imitator eius quid dicit: *Discite a me: quia mitis sum & humilis corde.* Et pollicitationem suam percussus alapa comprobatur: *Si male locutus sum, argue de malo: si autem bene, quid me cadis?* Tale quid & David loquebatur in psalmo: *Si reddidi retribuētibus mihi mala.* Et Hieremias in lamentationibus: *Bonum est homini, cum portauerit iugum ab adolescentia sua.* Dabit percutienti se maxillam: saturabitur opprobrijs. Hoc aduersum eos qui putant alterum Deum legis, alterum euangelij: quod & ibi & hic mansuetudo doceatur. Secundum mysticos intellectus percussa dextera nostra, non iubemur sinistram præbere, sed alteram, hoc est, alteram dextram. Iustus enim sinistram non habet. Si nos hæreticus in disputatione percusserit, & dextrum dogma voluerit vulnerare: opponatur ei aliud de scripturis testimonium, & tamdiu verberanti, succedentes sibi dexteræ præbeamus, donec inimici ira lassescat.

Leui. 24. d.

Isa. 11. d.

Ioan. 18. d.

Psal. 7. b.

Tren. 3. d.

P 38

V

D

q 39

X

r 40

V

g ¶ Qui petit a te, da ei, &c.] Si de eleemosyna tantum dictum intelligimus, in plenique pauperibus hoc stare non potest. Sed & diuites si semper dederint, semper dare non poterunt. Post bonum ergo eleemosynæ, apostolis, id est, doctoribus præcepta tribuuntur: ut qui gratis acceperunt, gratis tribuant. Istiusmodi pecunia nunquam deficit: sed quanto plus data fuerit, tanto amplius duplicatur. Et cum subiecta sibi arua riget, nunquam fontis vnda siccatur.

h ¶ Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros: benefacite his qui oderunt vos, &c.] Multi præcepta Dei imbecillitate sua non sanctorum viribus astimantes, putant esse impossibilia quæ præcepta sunt, & dicunt sufficere virtutibus non odisse inimicos: ceterum diligere plus præcipi, quam humana natura patiatur. Sciendum est ergo Christum non impossibilia præcipere, sed perfecta, quæ fecit David in Saul & in Absalon. Stephanus quoque martyr pro inimicis lapidantibus deprecatus est. Et Paulus anathema cupit esse pro persecutoribus suis. Hæc autem Iesus & docuit & fecit, dicens: *Pater ignosce illis: quod enim sciunt, nesciunt.*

Act. 7. g.

Rom. 9. a.

Luc. 23. a.

i ¶ Ut sitis filij patris vestri, qui in caelis est, &c.] Si Dei præcepta custodiens, filius quis efficitur Dei: ergo non est natura filius, sed arbitrio suo.

HIERON
M. 7. 8

CANON
E

CAPVT VI.

At tendite, &c.] Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, &c.] Qui tuba canit eleemosynam faciens, hypocrita est. Qui ieiunans demolitur faciem suam, vt ventris inanitatem monstret in vultu, & hic hypocrita est.

Qui in synagogis & in angulis platearum orat, vt videatur ab hominibus, hypocrita est. Ex quibus omnibus colligitur hypocritas esse, qui quodlibet faciunt, vt ab hominibus glorificentur. Mihi videtur & ille qui dicit fratri suo: Dimitte, vt tollam festucam de oculo tuo: nam propter gloriam hoc facere videtur, vt ipse iustus esse videatur. Vnde dicitur ei à domino: Hypocrita, ecce primum erabem de oculo tuo. Non itaque virtus, sed causa virtutis apud Deum mercedem habet. Et si à recta via paululum declinaueris, non interest vtrum ad dextram vadas, an ad sinistram: cum verum iter amiseris.

b ¶ Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua, &c.] Non solum eleemosynam, sed quodcumq; feceritis boni operis, debet sinistra nescire: si enim illa scierit, statim dextera opera commaculantur.

c ¶ Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.] Non Dei mercedem, sed suam. Laudati sunt enim ab hominibus, quorum causa exercuere virtutes.

d ¶ Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio tuo, ora patrem tuum in abscondito, &c.] Hoc simpliciter intellectum erudit audirem, vt vanam orandi gloriam fugiat. Sed mihi videtur hoc magis esse præceptum, vt inclusa peccatoris cogitatione, labijs que compressis, oremus dominum; quod & Annam in Regum volumine fecisse legimus: Labia, inquit, eius tantum mouebantur, & vox illius non audiebatur.

e ¶ Orantes autem nolite multum loqui, sicut ethnici faciunt. Putant enim, &c.] Si ethnicus in oratione multum loquitur: ergo qui Christianus est, debet parum loqui. Deus enim non verborum, sed cordis auditor est.

f ¶ Scit enim pater vester quid opus sit vobis, &c.] Conspicit in hoc loco quadam hæreticis philosophorum quoque peruersum dogma dicentium: Si nouit Deus quid oremus, & antequam petamus, scit quibus indigeamus, frustra sciētī loquimur. Quibus breuiter respondendum est: nos non narratores esse, sed rogatores. Aliud est enim narrare ignoranti, aliud scientem petere. In illo indicium est, hic obsequium. Ibi fideliter indicamus, hic miserabiliter obsecramus.

g ¶ Pater noster qui es in caelis.] Patrem dicendo, se filios confitentur.

h ¶ Sanctificetur nomen tuum.] Non in te, sed in nobis. Si enim propter peccatores nomen Dei blasphematur in gentibus, e contrario propter iustos sanctificatur.

i ¶ Adueniat regnum tuum.] Vel generaliter pro totius mundi petit regno, vt diabolus in mundo regnare desinat: vel vt

in vnoquoque regnet Deus, & non regnet peccatum in mortali hominum corpore. Simulque & hoc attendendum, quod grandis audacia sit, & pura conscientia, regnum Dei postulare, & iudicium non timere.

k ¶ Fiat voluntas tua sicut in caelo & in terra.] Vt quo modo angeli tibi inculpatè seruiunt in caelis, ita in terra seruiant homines. Erubescant ex hac sententia, qui quotidie in caelo ruinas fieri mentiuntur. Nā quid nobis prodest caelorum similitudo, si & in caelo peccatum est?

l ¶ Panem nostrum supersub. da nobis hodie, &c.] Quod nos super substantialiam expressimus, in Greco habetur *imobanor*: quod verbum Lxx. interpretes *αειου* frequentissime transferunt. Considerauius ergo in Hebræo, & vbi cumque illi *αειου* expelluntur, nos inuenimus *תמיד* quod Symmachus *αειου* id est, præcipuum, vel egegium, translulit: licet in quodam loco peculiare interpretatus sit. Quando ergo petimus vt peculiarem, vel præcipuum nobis Deus tribuat panem, illum petimus qui dicit: *Ego sum panis viuus, qui de caelo descendit*. In euangelio quod appellatur secundum Hebræos, pro super substantiali pane reperi *בשר* quod dicitur crastinum, vt sit sensus: panem nostrum crastinum, id est, futurum da nobis hodie. Possimus super substantialiam panem & aliter intelligere: qui super omnes substantialias sit, & vniuersas superet creaturas. Alij simpliciter putant (secundum Apolloli sermonem dicentis: *Habentes vitulum & vestrum, his contenti sumus*) de præsentī tantum cibo sanctos curam agere. Vnde & in posterioribus sit præceptum: *Nolite cogitare de crastino*.

m ¶ Amen.] Signaculum orationis dominicæ est: quod Aquila interpretatur, fideliter: nos, verè, postumus dicere.

n ¶ Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, &c.] Hoc quod scriptum est: *Ego dixi, di estis, & filij excelsi omnes: vos verò vt homines moriemini, & tanquam vnus de principibus cadetis*: ad eos dicitur qui propter peccata homines ex dijs esse meruerunt. Rectè ergo & hi quibus peccata dimittuntur, homines appellati sunt.

o ¶ Exterminant enim facies suas, &c.] Verbum exterminant quod in ecclesiasticis scripturis vitio interpretum tritum est, aliud multò significat, quàm vulgo intelligitur. Exterminantur quippe exules, qui mittuntur extra terminos. Pro hoc ergo sermone, demoliantur semper accipere debemus: quod Græcè dicitur *αφαισιν*. Demolitur autem hypocrita faciem suam, vt tristitiam simulat, & animo fortè lætante, lætetur gestet in vultu.

p ¶ Tu autem cum iei. &c.] Iuxta ritum prouinciæ Palæstinae loquitur, vbi diebus festis solent vngere capita. Præcepit igitur, vt quando ieiunamus, lætos & festiuos nos esse monstremus. Multi legentes illud psalmista: *Oleum peccatoris non impinguet caput meum*, e contrario esse volunt bonum oleum:

f 41
V

Luc. 6. f.

a 42
X

F

c 44
VI.

d 45
X

1. Reg. 1. b.

Sap. 1. b.

Rom. 2. d.

Rom. 6. b.

G.

Ioan. 6. c.

H

1. Tim. 6. b.

Psal. 81. b.

Psal. 140. c.

A
[fal. 44. b.]

oleum: de quo alibi dicitur: *Vixit te Deus, Deus tuus oleo latitiae participibus tuis.* Et id præcipi, vt exercentes virtutes, spirituali oleo principale cordis nostri vngere debeamus.

a ¶ *Vbi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.* Hoc non solum de pecunia, sed & de cunctis passionibus sentiendum est. Gulosi Deus, venter est: ibi ergo habet cor, vbi est thesaurus. Luxuriosi thesaurus, epulæ sunt: lasciuji, ludicra: amatoris, libido. Huic seruatur vnusquisque quo vincitur.

b ¶ *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit, &c.* Lippientes oculi solent lucernas videre numerosas: simplex oculus & purus simplicia intuetur & pura. Hoc torum transfert ad sensum. Quo modo enim corpus, si oculus non fuerit, totum in tenebris est: ita anima si principalem fulgorem suum perdidit, vniuersus sensus in caligine commorabitur. Si ergo lumen quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt: Si sensus, qui lumen est, anime vitio caligatur: ipsa putas caligo quibus tenebris obuoluetur?

ממון

c ¶ *Non potestis Deo seruire, & mammonæ.* Mammona sermone Syriaco, diuitiæ nuncupantur. Non potestis Deo seruire & mammonæ. Audiat hoc auarus: audiat qui censetur vocabulo Christiano, non posse se simul diuitijs Christoque seruire. Et tamen non dixit: qui habet diuitias, sed qui seruit diuitijs. Qui enim diuitiarum seruus est, diuitias custodit vt seruus: qui autem seruitutis excussit iugum, distribuit eas vt dominus.

B

d ¶ *Ideo dico vobis: ne solliciti sitis anima vestra, quid manducetis, neque corpori vestro, &c.* In nonnullis codicibus additum est: neque quid bibatis. Ergo quod omnibus natura tribuit, & iumentis ac bestijs, hominibusque commune est, huius cura non penitus liberamur. Sed præcipitur nobis ne solliciti simus quid comedamus: quia in sudore vultus præparamus nobis panem. Labor exercendus est: sollicitudo tollenda. Hoc quod dicitur: *Ne solliciti sitis anima vestra quid comedatis, neque corpori vestro quid induamini*, de carnali cibo & vestimento accipiamus. Ceterum de spiritualibus cibis, & vestimentis semper debemus esse solliciti.

Rom. 11. c.

e ¶ *Nonne anima plus est quam esca, &c.* Quod dicit istiusmodi est: Qui maiora præstitit, vtique & minora præstabit.

f ¶ *Respicite volatilia cæli, &c.* Apostolus præcipit, ne plus sapiamus, quam oportet sapere. Istud testimonium & in præsentis capitulo conseruandum est. Sunt enim quidam, qui volūt terminos patrum excedere, & ad alta volitare, in ima

mergantur: volatilia dicentes cæli angelos esse, ceterasque in Dei ministerio fortitudines, quæ absque cura sui, Dei alantur prouidentia. Si hoc ita est, vt intelligi volunt, quo modo sequitur dictum ad homines: *Nonne vos magis plures estis illis?* Simpliciter ergo accipiendum: quod si volatilia absque cura & arumnis, Dei aluntur prouidentia: quæ hodie sunt, & cras non erunt: quorum anima mortalis est, & cum esse cessauerint, semper non erunt: quanto magis homines quibus æternitas promittitur, Dei reguntur arbitrio?

e 46 V

g ¶ *Quis autem vestrum cogitans potest adijcere ad statutam suam cubitum vnum, &c.* Sicut animam plus esse quam cibum, comparatione animæ demonstrat: sic corpus plus esse quam vestem, ex consequentibus rebus ostendit dicens:

f 47 V

h ¶ *Considerate lilia agri, quo modo crescunt, &c.* Et reuera quod sericum, quaregum purpura, quæ pictura texturicæ potest floribus comparari? Quid ita rubet vt rosa? Quid ita candet vt lilium? Violæ verò purpuram, nullo superari murice, oculorum magis quam sermonis iudicium est.

e 48 V

h 49 V

i ¶ *Nolite ergo solliciti esse, &c.* De præsentibus ergo concessit debere esse sollicitos qui futura prohibet cogitare. Vnde & Apostolus: *Nocte & die inquit, manibus nostris operantes: ne quem vestrum grauaremus.* Cras in scripturis futurum tempus intelligitur dicente Iacob: *Et exaudiet me cras iustitia mea.* Et in Samuelem phantasmate, Phitonissa loquitur ad Saulem: *Cras eris mecum.*

1. Thes. 2. b

D

Gen. 30. c.

1. Reg. 28. d

k ¶ *Sufficit diei malitia sua.* Hic & malitiam non contrariam virtuti posuit, sed laborem & afflictionem, & angustias sæculi: quo modo & Sara afflictio: Agar ancillam suam: quod significanter Græcè dicitur *δύσχερον δουλίω*. Sufficit ergo nobis præsentis temporis cogitatio: futurorum curam, quæ incerta est, relinquamus.

Gen. 16. c.

a 50 II

b 51 V

CAPIT VII.

Nolite iudicare, & non iudicabit. Si iudicare prohibet, qua consequentia Paulus in Corintho iudicat fornicantem, & Petrus Ananiam & Sapphiram mendacij coarguit: Sed ex consequentibus quid prohibuerit ostendit dicens: Quo modo enim iudicaueritis, sic iudicabitur de vobis. Hic non prohibuit iudicare, sed docuit.

1. Cor. 5. A. 7. a.

1. Infr. 23. c.

a ¶ Nolite

HIERON
7. 11. 7. 8.

CANON
E
Infr. 15. c.

2. Pet. 2. d
c 12
X
Prom. 11. c.

d 13
V

a 54
V

f 35
V

g 56
X

h 57
V
i 58
V

Psal. 117. c.

F
k 59
III.

l 60
V

Gen. 8. d.
Eph. 5. d.

2. Cor. 6.
c 11.
1. Tim. 5. c.

a ¶ Nolite sanctum dare canibus. Sanctum panis est filiorum. Non debemus ergo tollere panem filiorum, & dare eum canibus.

b ¶ Neq; mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, & canis conuersi dir. ecc.] Porcus non recipit oratum, qui versatur in volutibus luti. Et iuxta Proverbia Salomonis: Si habuerit circulum aureum, fe'dior inuenitur. Quidam canes eos intelligi volunt, qui post fidem Christi reuertuntur ad vomitum peccatorum suorum. Porcos autem eos qui necdum euangelio crediderunt, & in luto incredulitatis vitijque versantur. Non conuenit igitur istiusmodi hominibus cito euangelicum credere margaritarum: ne conculcent illud, & conuersi nos incipiant dissipare.

c ¶ Petite & dabitur vobis: quærere, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis, &c.] Qui carnalia supra veterat postulari, quid quærere debeamus, ostendit. Si petenti datur, & quærens inuenit, & pulsanti aperitur: ergo cui non datur, & qui non inuenit, & cui non aperitur, apparet quod non bene petierit, quærerit, pulsauerit. Pulsamus itaque ianuam Christi, de qua dictum est: Hec porta domini, inssi intrabunt per eam: vt cum intrauerimus, aperiantur nobis thesauri absconditi & tenebrosi, in Christo Iesu, in quo est omnis scientia.

d ¶ Si ergo vos cum sitis mali, non sitis bona dare filijs, &c.] Notandum quod apostolos malos dixerit: nisi forte sub apostolorum persona, omne hominum damnatum genus: cuius ad comparationem diuinæ clementiæ ab infantia cor ad malum positum est. Lege Genesim. Nec mirum si homines huius sæculi dicit malos, cum & Paulus Apostolus memoret: Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.

e ¶ Intrate per angustam portam: quia lata porta & spaciola via est que ducit ad perditionem, &c.] Lata via, est sæculi voluptas, quæ appetunt homines. Angusta, quæ per labores & ieiunia panditur. Quam & Apostolus ingressus est: & vt Timotheus per eam ingrediatur, hortatur. Simulque considera quam signanter de vtraque via locutus sit. Per latam multi ambulat: angustam pauci inueniunt. Latam non quærimus, nec inuentione opus est: sponte se offert, & errantium via est: Angustam verò, nec omnes inueniunt: nec qui inuenierint, statim ingrediuntur per eam. Siquidem multi inuenta veritatis via, capti sæculi voluptatibus, de medio itinere reuertuntur.

f ¶ Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, &c.] Et de omnibus quidem intelligi potest: qui aliud habitu, ac sermone promittunt, aliud opere demonstrant. Sed specialiter de hæreticis intelligendum est: qui videntur continentia, castitate, ieiunio, quali quadam pietatis se veste circumdare: intrinsecus verò habentes animum venenatum, simpliciorum fratrum corda decipiunt. Ex fructibus ergo animæ, quibus innocentiam ad ruinam trahunt, lupis rapacibus comparantur.

g ¶ Non potest arbor bona, fructus malos facere: neque arbor mala, fructus bonos facere, &c.] Quæramus ab hæreticis, qui duas inter se contrarias dicunt esse naturas: si iuxta intelligentiam

eorum, arbor bona malos fructus facere nunquam potest: quomodo Moyse arbor bona peccauerit ad aquam contradictionis, & Dauid Vria interfecto, cum Bethsabæ concubuerit: Petrus quoque in passione domini negauerit: dicens: Nescio hominem: aut qua consequentia Iero locer Moyse arbor mala, qui vtiq; in Deum Israel non crederet, dederit consilium Moyse bonum: & Achior ad Holofernem aliquid vile sit locutus: & Comicus dixerit (quod bene dictum Apostolus comprobauit.) Corruptum moris bonos, colloquia mala. Et cum non inuenerint quid respondeant, nos inferemus, & Iudam arborem quondam bonam, fecisse fructus malos, postquam traderit Saluatorem, & Saulum arborem malam, & eotempore quo persequebatur ecclesiam Christi, fecisse postea fructus bonos, quando in vas electionis de persecutore translatus est. Tandiu ergo bona arbor, fructus non facit malos, quandiu in bonitatis studio perseuerat, & mala arbor tandiu manet in fructibus peccatorum, quamdiu ad penitentiam non conuertitur. Nemo enim permanens in eo quod fuit, incipit id esse quod necdum cæperit.

h ¶ Non omnis qui dicit mihi, domine, domine, intrabit in regnum celorum: sed qui facit voluntatem patris mei qui in celis est, &c.] Sicut supra dixerat, eos qui haberent vltimam vitam bonam, non recipiendos propter dogmatum nequitiam: ita nunc e contrario asserit, ne his quidem accommodandam fidem, qui cum polleant integritate fidei, turpiter viuunt, & doctrinam integritatem malis operibus destruant. Vtrumque enim Dei seruis necessarium est: vt & opus sermone, & sermo operibus comprobetur. Huic sententiæ potest illud videri contrarium: Nemo potest dicere, dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. Sed motus est scripturarum, dicta pro factis accipere: vltimam in consequentibus approbat referunt eos qui iactant sine operibus habere scientiam domini, & audiunt à saluatore: Discedite à me operari iniquitatis, nescio vos. Et Apostolus in hunc sensum loquitur: Consiuentur se nosse Deum: factis autem negant.

i ¶ Multi dicent mihi in illa die: domine, domine, nonne in nomine tuo prophetauimus: & in nomine tuo demonia eiecimus: & in nomine tuo virtutes multas fecimus? ¶ Prophetare, & virtutes facere, & demonia eicere, interdum non eius meriti est qui operatur: sed vel inuocatione nominis Christi hoc agit, vel ob condemnationem eorum, qui inuocant, & vtilitatem eorum qui vident & audiunt conceditur: vt licet homines despiciant signa facientes, tamen Deum honorent, ad cuius inuocationem fiunt tanta miracula. Nam & Saul & Balaam, & Caiphaz prophetauerunt, nescientes quid dicerent: & Phara & Nabuchodonosor somnijs futura cognoscunt. Et in Actibus Apostolorum filij Scæuæ videbantur eicere demonia. Sed & Iudas Apostolus cum animo proditoris multa signa inter cæteros Apostolos fecisse narratur.

k ¶ Et tunc confitebor illis.] Signanter dixit, confitebor: quia multò ante tempore dicere dissimulauerat: non noui vos. Non nouit dominus eos qui pereunt. Obserua autem quare

G
Deut. 32. g
2. Reg. 11. d

Matt. 20. g
Exod. 18. c.

Ludit. 5. a.

1. Cor. 4. d.
Ioan. 13. d.

Phil. 3. b.
Act. 9. d.

H

1. Cor. 12. a

Lue 13. f.
Titum 1. d

1. Reg. 10. c.
Num. 23. b.

Ioan. 11. f.
Gen. 41.

Dan. 2. a
Act. 19. c.

A

quare addiderit, numquam noui vos, si iuxta quosdam, omnes homines inter rationabiles semper versati sunt creaturas.

a ¶ *Discedite à me, qui operamini iniquitatem, &c.* Non dixit, qui operati estis iniquitatem: ne videretur tollere poenitentiam: sed qui operamini, hoc est, qui vsque in presentem horam, cum iudicii tempus aduenierit, licet non habeatis facultatem peccandi, tamen adhuc habetis affectum.

b ¶ *Et descendit pluuia, & uenerunt flumina, &c.* Pluuia ista, quae domum subuertere nititur, diabolus est: Flumina, omnes antichristi, qui contra Christum sapiunt. Ventus, spirituales nequitiae in caelestibus.

Infr. 16. c.

c ¶ *Fundata enim erat supra petram, &c.* Super petram hanc dominus fundauit ecclesiam: ab hac petra apostolus Petrus sortitus est nomen. Super huiuscemodi petram non inueniuntur serpentis vestigia. De hac & propheta loquitur confidenter: *Statuit supra petram pedes meos.* Et in alio loco: *Petra refugium leporibus, sine erinacis.* Timidum enim animal in petrae caernas se recipit: & cutis aspera & tota armata iaculis tali se protectione tutatur. Vnde & Moyse dicitur, eo tempore quo de Aegypto fugerat, & lepusculus domini erat: *Stetit in toramine petrae, & posteriora mea videbis.*

Proph. 30. c.

Psal. 39. an.

Ibid. 103. c.

d ¶ *Qui edificauit domum suam super arenam, &c.* Fundamentum quod apostolus architectus posuit, vnus est dominus noster Iesus Christus: Super hoc fundamentum stabile & firmum, & per se robusta mole fundatum, aedificatur Christi ecclesia. Super arenam verò, quae fluida est, & coagmentari non potest, nec in vnam copulam redigi, omnis haereticorum sermo ad hoc aedificatur, vt corruat.

Exod. 33. g.

B

1. Cor. 3. b.

e ¶ *Erat enim docens eos, sicut potestatem habens, & non vt scriba, &c.* Illi enim ea docebat populos, quae scripta sunt in Moyse & prophetis. Iesus verò quasi Deus & dominus ipsius Moyse, pro libertate voluntatis suae, vel ea quae minus videbantur addebat in lege: vel committens praedicabat in populos, vt supra quoque legimus: *Dicitum est antiquis: Ego autem dico vobis.*

Supra 1. c.

CAPVT VIII.

Cum autem descendisset Iesus de monte, secuta sunt eum turbae multae, &c.] De monte domino descendente, occurrunt turbae: quia ad altiora ascendere non valuerunt. Et primus ei occurrit leprosus. Necdum enim poterat eum lepra tam multiplicem in monte saluatoris audire sermonem. Et notandum, quod hic primus specialiter curatus sit: secundo, puer Centurionis: tertio locus Petri febricius in Capharnaum: quarto loco qui oblati sunt ei à daemone vexati: quorum spiritus verbo eijciebat: quando omnes male habentes curauit. Et ecce leprosus veniens, adorabat eum dicens: Rectè post praedicationem atque doctrinam, signi offertur occasio: vt per virtutem miraculi, praeritus apud audientes sermo firmetur.

g ¶ *Domine si vis, potes me mundare.* Qui voluntatem rogat, de virtute non dubitat.

h ¶ *Et extendens Iesus manum, tetigit eum, &c.* Extendente manum domino, statim lepra fugit. Simulque considera quae humilis & sine iactantia responsio. Ille dixerat, si vis: dominus respondit, volo. Ille praemiserat, potes me mundare. Dominus iungit & dicit, mundare. Non ergo vt plerique Latini

putant, iungendum est, & legendum, volo mundare: sed separatum: vt primum dicat: volo, deinde imperet, mundare. i ¶ *Et ait illi Iesus: Vide nemini dixeris.* Et reuera quid erat necesse, vt sermone iactaret, quod corpore praeferebat? k ¶ *Sed vade, ostende te sacerdoti, &c.* Varias ob causas mittit eum ad sacerdotem. Primum propter humilitatem, vt sacerdotibus deferre honorem videatur. Erat enim lege praecipuum: vt qui mundati fuerant à lepra, offerrent munera sacerdotibus. Deinde vt mandatum videntes leprosum, aut crederent saluatori, aut non crederent. Si crederent, saluarentur, si non crederent, inexcusabiles forent. Et simul ne, quod in eo sapissimè criminabantur, legem videretur infringere. l ¶ *Accessit ad eum Centurio, &c.* Non debemus iactantiae argere dominum, qui statim se iterum & sanaturum esse promittit, videns Centurionis fidem, humilitatem, & prudentiam. Fidem, in eo quod credidit ex gentibus paralyticum à saluatore posse sanari. Humilitatem, quod se iudicauit indignum, cuius tectum dominus intraret. Prudentiam, quod intra corporis tegmen, diuinitatem latentem videret: sciens non id sibi profuturum, quod etiam ab incredulis videbatur, sed id quod latebat intrinsecus. De qua prudentia hoc etiam ait. m ¶ *Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, &c.* Volens ostendere, dominum quoque non per aduentum tantum corporis, sed per angelorum ministeria posse implere quod veller.

n ¶ *Audiens autem Iesus miratus est.* Miratus est, quod vidit Centurionem suam intelligere maiestatem. Pellendae enim erant vel infirmitates corporum, vel fortitudines contrariae (quibus homo ad debilitatem saepe conceditur) & verbo domini, & ministerijs angelorum.

o ¶ *Amen dico vobis: non inueni tantam fidem in Israel.* De presentibus loquitur, non de omnibus retro patriarchis & prophetis: nisi forte in Centurione, fides gentium praepositur Israel. p ¶ *Dico autem vobis, quod multi ab oriente & occidente venient, &c.* Quia Deus Abraham, caeli conditor, pater Christi est, iccirco in regno caelorum est & Abraham: cum quo accubiturae sunt nationes, quae crediderint in Christum filium creatoris. Et ille pariter sensus impletur, de quo supra diximus Centurionis fide gentium fieri praerogatiuam: dum ad illius credulitatem de oriente & occidente, credituri populi commemorantur. q ¶ *Filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores.* Filios regni, Iudaeos significat, in quos ante regnauit Deus. Tenebrae semper interiores sunt, non exteriores. Sed quoniam

qui

m 61 V

n 61 II

Leui. 14. d.

a 63 II

b 64 III D

c 65 V

HIERON
VI 78

CANON E

qui à domino foras expellitur, lumen relinquit: iccirco exteriores tenebræ nominatæ sunt.

nibus in porcos. Septimum, quando ingreditur civitatem suam, paralyticum secundum curavit in lectulo. Primus enim paralyticus est puer Centurionis.

d 66 V

a ¶ Ibi erit fletus & stridor dentium, &c.] Si fletus oculorum est, & stridor dentium ossa demonstrat: vera est ergo corporum & eorumdem membrorum, quæ ceciderant resurrectione.

i ¶ Ipse verò dormiebat, & accesserunt ad eum, & suscitauerunt eum dicentes: Domine, salua nos, &c.] Huius signi typum in Iona legitur: quando ceteris periclitantibus, ipse securus est, & dormit, & suscitatur, & imperio ac sacramento passionis suæ liberat suscitantes.

e 67 II

b ¶ Et cum venisset Iesus in domum Petri, &c. tetigit manum eius, &c.] Tangitur manus mulieris, & sanatis operibus eius, peccatorum infirmitas fugit. Natura hominum istiusmodi est, vt post febrem magis lassescant corpora, & incipiente sanitate, ægrotationis mala sentiant. Verum sanitas, quæ confertur à domino, totum simul reddit: nec sufficit esse sanam, sed vt in membris fortitudinis indicetur, additum est.

k ¶ Tunc surgens imperauit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna.] Et ex hoc loco intelligimus quòd omnes creaturæ sentiant creatorem. Quas enim increpauit, & quibus imperauit, sentiunt imperantem, non errore hæreticorum, qui omnia putant animantia, sed maiestate conditoris, quæ apud nos insensibilia, illis sensibilia sunt.

f 68 V

c ¶ Et surrexit, & ministrabat eis.] Illa manus ministrabat, quæ & tacta fuerat & sanata.

l ¶ Porro homines mirati sunt, dicentes: Qualis est hic, quia venti & mare obed. &c.] Non discipuli, sed nauæ, & ceteri qui in nauis erant mirabantur. Sin autem quis contentiose voluerit eos qui mirabantur fuisse discipulos: respondebimus, rectè homines appellatos, quia necdum nouerant potentiam saluatoris.

g 69 II

d ¶ Vespere autem factio, obtulerunt ei multos demones hab. &c.] Omnes non mane, non meridie, sed ad vesperam curantur: quando sol occubiturus est: quando granum tritici in terra moritur, vt multos fructus ferat.

m ¶ Quid nobis & tibi Iesu fili Dei? venisti ante tempus torquere nos. Erat autem non longè ab illis grex porcorum multorum pascens, &c.] Non voluntatis ista confessio est, quam pramium sequitur confitentis: sed necessitatis extorsio, quæ cogit inuitos: velut si ferui fugitiui, post multum temporis dominum suum videant, nihil aliud nisi de verberibus deprecantur. Sic & demones cernentes dominum in terris repente versari, ad iudicandos se venisse credebant. Præsentia saluatoris, tormenta sunt dæmonum. Riddleque putant quidam, demones scire filium Dei, & diabolum ignorare: eo quod minoris malitiæ sint isti, quàm ille cuius satellites sunt, cum omnis scientia discipulorum ad magistrum referenda sit, & tam demones, quàm diabolus suspicari magis filium Dei, quàm nosse intelligendi sunt.

F

e ¶ Et accedens vnus scriba ait illi: Magister, sequar te, &c.] Scriba iste legis, qui tantum literam nouerat occidentem, si dixisset: Domine sequar te quocumque ieris, non fuisset repulsus à domino. Sed quia magistrum vnum de pluribus æstimabat, & literator erat (quod significantius Græcè dicitur *magister* & non spiritualis auditor: ideo non habet locum, in quo possit Iesus reclinare caput suum. Ostenditur autem nobis & ob hoc scribam repudiatum, quòd signorum videns magnitudinem, sequi voluerit saluatorem, vt lucra ex operum miraculis quæreret: hoc idem desiderans, quod & Simon Magus à Petro emere voluerat. Talis ergo fides iuxta sententiam domini condemnatur, & dicitur ei: Quid me propter diuitias & sæculi lucra cupis sequi: cum tantæ sim paupertatis, vt ne hospitium quidem habeam, & non meo vtare &o?

n ¶ Si eijs nos, mitte nos in gregem porcorum. Et ait illis: Ite. At illi exeuntes, abierunt in porcos: Et ecce magno impetu abiit totus grex per præceptum in mare, &c.] Non quod concesserit saluator demonibus quod petebant, dixit, ite: sed vt per interfectionem porcorum, hominibus salutis occasio præberetur. Pastores enim ista cernentes, statim nunciant ciuitati. Erubescat Manichæus: si de eadem substantia, & ex eodem auctore hominum bestiarumque sunt animæ: quomodo ob vnus hominis salutem, duo millia porcorum suffocantur?

Att s. d.

f ¶ Alius autem de discipulis eius ait illi: Domine, permittite me primum ire, & sepelire patrem meum.] Quid simile est inter scribam & discipulum? Ille magistrum vocat, hic dominum confitetur. Ille propter pietatis occasionem ad sepeliendum patrem ire desiderat: Ille secuturum se quolibet esse promittit, non magistrum quærens, sed ex magistro lucrum.

o ¶ Ecce tota ciuitas exiit obuiam Iesu, & viso eo, rogabant eum vt transfret à finibus eorum.] Quod rogant vt transfret à finibus eorum, non de superbia hoc faciunt, vt nonnulli arbitrantur,

tona. i. b.

H

Matt. i. d.

A arbitrantur, sed de humilitate, qua se presentia domini indignos iudicabant: sicut & Petrus in captura piscium cadens ad genua Saluatoris, ait: *Exi a me domine, quia vir peccator sum.*

CAPVT IX.

Et ascendens Iesus in nauiculam, transfretauit, & ve. &c.] Ciuitatem eius non aliam intelligimus quam Nazareth: vnde & Nazareus appellatus est. Obtulerunt autem ei, vt supra diximus, secundum paralyticum iacentem in lectulo: quia ipse ingredi non valebat. Videns autem Iesus, non eius fidem qui offerebatur, sed eorum qui offerebant, dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. O mira humilitas; depectum & debilem, totisque membrorum compagibus dissolutum, filium vocat: quem sacerdotes non dignabantur attingere. Aut certe iudeo filium: quia dimituntur ei peccata sua. Iuxta tropologia, interdum anima iacens in corpore suo, totis membrorum virtutibus dissolutis a perfecto doctore offertur curanda domino: quae si misericordia eius sanata fuerit: tantum roboris accipit, vt portet statim lectulum suum.

b ¶ Et ecce quidam de scribis dixerunt intra se: Hic blasphematur, &c.] Legimus in propheta dicentem Deum: *Ego sum qui deleo iniquitates tuas.* Consequenter ergo scribae, quia hominem putabant, & verba Dei non intelligebant, arguit eum blasphemiae. Sed dominus videns cogitationes eorum, ostendit se Deum, qui possit cordis occulta cognoscere, & quodammodo tacens loquitur: Eadem maiestas & potentia, qua cogitationes vestras intueor, possum & hominibus peccata dimittere. Ex vobis intelligite quid paralyticus consequatur.

c ¶ Quid est facilius dicere: dimituntur tibi peccata tua, an dicere: surge & ambula. &c.] Inter dicere, & facere multa distantia est. Vtrum sint paralytico peccata dimissa, solus nouerat qui dimittebat. Surge autem & ambula: tam ille qui consergebat, quam hi qui consergentem videbant, approbare poterant. Fit igitur carnale signum, vt probeatur spirituale: quamquam eiusdem virtutis sit, & corporis & animae vitia dimittere. Et datur nobis intelligentia, propter peccata pleraeque euenire corporum debilitates. Et iccirco forsan dimituntur prius peccata: vt causis debilitatis ablatis, sanitas restituatur.

d ¶ Surge, tolle lectulum tuum, & vade in domum tuam, &c.] Et anima paralytica si surrexerit, si pristinum robur recuperauerit, portat lectulum suum, in quo iacebat antea dissoluta, & portat illum in domum virtutum suarum.

e ¶ Et cum transfretet inde Iesus, vidit hominem sedentem in teloneo, &c.] Caeteri euangelistae propter verediciam & honorem Matthaei, noluerunt eum nomine appellare vulgato, sed dixerunt Leui. Duplici quippe vocabulo fuit. Ipse autem Matthaeus (secundum illud quod dicitur a Salomone: *Iustus accusator est sui in principio sermonis.* Et in alio loco: *Dic tu peccata tua vt iustificeris*) Matthaeum se & publicanum nominat: vt ostendat legentibus nullum debere salutem desperare, si ad meliora conuersus sit: cum ipse de publicano in apostolum sit repente mutatus. Arguit in hoc loco Porphyrius & Iulianus Augustus, vel imperitiam historici mentientis, vel stultitiam eorum qui statim secuti sint

Saluatorem: quasi irrationabiliter quemlibet vocantem hominem sint secuti: cum tantae virtutes, tantaque signa praecesserint, quae apostolos antequam crederet vidisset, non dubium est. Certè fulgor ipse, & maiestas diuinitatis occultae, quae etiam in humana facie relucebat, ex primo ad se videntes trahere poterat aspectu. Si enim in magnete lapide & succinis haec esse vis dicitur, vt annulos, & stipulam, & festucas sibi copulent: quanto magis dominus omnium creaturarum ad se trahere poterat, quos volebat.

CAPVT IX.

Et ascendens Iesus in nauiculam, transfretauit, & venit in ciuitatem suam. Et ecce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto. Videns autem Iesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Et ecce quidam de scribis dixerunt intra se: Hic blasphematur. Et cum vidisset Iesus cogitationes eorum, dixit: Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris? Quid est facilius dicere: dimittuntur tibi peccata tua, an dicere: surge & ambula? Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, & tolle lectulum tuum, & vade in domum tuam. Et surrexit, & abiit in domum suam. Videntes autem turbae timuerunt, & glorificauerunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus.

b Et cum transfretet inde Iesus, vidit hominem sedentem in teloneo, Mattheum nomine. Et ait illi: Sequere me. Et surgens, secutus est eum. Et factum est discubente eo in domo, ecce multi publicani & peccatores venientes discubebant cum Iesu & discipulis eius. Et videntes pharisaei, dicebant discipulis eius: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester? At Iesus audiens, ait: Non est opus valentibus medicis, sed male habentibus. Euntes autem discite quid est, misericordia & volo, & non sacrificium. Non enim veni vocare iustos, sed peccatores. Tunc accesserunt ad eum discipuli Ioannis, dicentes: Quare nos & Pharisaei ieiunamus frequenter: discipuli autem tui non ieiunant? Et ait illis Iesus: Nunquid possunt filij sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponus? Venient

Non veni vocare iustos, sed peccatores: de propheta proferens testimonium, sugillat scribas & pharisaeos: qui iustos aestimantes, peccatorum & publicanorum consortia declinabant.

h ¶ Tunc accesserunt ad eum discipuli Ioannis, dicentes: Quare nos & pharisaei ieiunamus frequenter, &c.] Superba interrogatio, & plena supercilio pharisaeorum. Certè vt aliud non dicamus, reprehendenda ieiunij iactantia. Nec poterant discipuli Ioannis non esse sub vitio, qui calumniabantur eum, quem sciebant magistri vocibus praedicatum, & iungebantur pharisaeis, quos a Ioanne nouerat condemnatos, cum ait: *Generatio viperarum, quis ostendit vobis sugere ab ira ventura?*

i ¶ Et ait illis Iesus: Nunquid possunt filij sponsi lugere quamdiu cum illis est sponus, &c.] Sponsus, Christus: sponsa, ecclesia est. De hoc sancto spirituali connubio, apostoli sunt procreati: qui lugere non possunt, quamdiu sponsam in thalamo vident, & ieiunium esse cum sponsa. Quando verò transierint nuptias, & passionis ac resurrectionis tempus aduenierit, tunc sponsi filij ieiunabunt. Nonnulli putant iccirco post dies quadraginta passionis, ieiunia debere committi: licet statim dies pentecostes & Spiritus sanctus adueniens, indicent nobis festiuitatem. Et ex huius occasione testimonij, Montanus, Prisca & Maximilla, etiam post Pentecosten faciunt quadagesimam: quod ablato sponso, filij sponsi debeant ieiunare. Ecclesiae autem consuetudo ad passionem domini, & resurrectionem per humilitatem carnis venit: vt spirituali sagina, ieiunio corporis praeparemur. Iuxta tropologiam autem sciendum, quod quamdiu sponsus nobiscum est, & in laetitia sumus, nec ieiunare possumus, nec lugere. Cum autem ille propter peccata a nobis recesserit, tunc indicendum ieiunium esse, tunc luctus recipiendus.

a 70 I

b 71 II

c 72 II

d 73 II

D

Osse 6. b.

Supra 2. b.

HIERONIMUS
M. 7. 8

E a ¶ Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestim. &c.] Quod dicit, hoc est: Donec renatus quis fuerit, & veteri homine deposito per passionem meam, nouum hominem induerit: non potest seueriora ieiunij & continentie sustinere præcepta: ne per austeritatem nimiam, etiam credulitatem, amittat. Duo autem exempla posuit, & vtrum veterum & nouorum, & vestimenti. Veteres vres debemus intelligere scribas & phariseos: Plagula vestimenti noui, & vinum nouum, præcepta euangelica sentienda: quæ non possunt sustinere Iudæi, ne maior scissura fiat. Tale quid & Galatæ facere cupiebant: vt cum euangelio legis præcepta miscerent, & in vres veteres mitterent vinum nouum: sed Apostolus ad eos loquitur: *O insensati Galatæ, quis vos fascino veritatis non obedire? Sermo igitur euangelicus apostolis potius quam scribis & phariseis est infundendus: qui maiorum traditionibus deprauati, sinceritatem præceptorum Christi non poterant custodire. Alia est enim puritas virginalis animæ, & nulla prioris vitij contagione polluta: alia eius quæ multarum sordium libidini subiacuerit.*

F b ¶ Ecce princeps vnus accessit, & adorabat eum, dicens: Filia mea modo defuncta est: sed veni impone manum tuam, &c.] Octauam signum est, in quo princeps suscitari postulat filiam suam, nolens de mysterio veræ circumcisionis excludi: sed subintrat mulier sanguine fluens, & octauo sanatur loco, vt principis filia de hoc exclusa numero veniat ad nonum: iuxta illud quod in psalmis dicitur: *Æthiopia præueniat manus eius*

Psal. 67. g. Rom. 11. c.

Luc. 8. f.

Leui. 15. c.

Ab. 12. g.

Leui. 15. c.

Deo: Et, *Cum intrauerit plenitudo gentium, tunc omnis Israel saluus fiet.*

C ¶ Et ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit, &c.] In euangelio secundum Lucam scribitur, quod principis filia duodecim annos haberet ætatis. Nota ergo quod eo tempore hæc mulier, id est, gentium populus cæperit ægrotare, quo genus Iudæorum crediderat. Nisi enim ex comparatione virtutum, vitium non ostenditur. Hæc autem mulier sanguine fluens, non in domo, non in vrbe accedit ad dominum: quia iuxta legem vrbibus excludebatur: sed in itinere ambulante domino: vt dum pergit ad aliam, alia curaretur. Vnde dicitur & apostoli: *Vobis quidem oportebat prædicari verbum Dei: sed quoniam vos iudicasti indignos salute, transgredimur ad gentes.*

D ¶ Dicebat enim intra se: Si tetigero tantum vestimentum eius, salua ero, &c.] Iuxta legem, qui mulierem menstruatam, aut fluentem sanguine tetigerit, immundus est. Ita ideo tangit dominum, vt sanguinis vitio etiam ipsa curaretur.

E ¶ Confide filia, fides tua saluam te, &c.] Ideo filia, quia fides tua te saluam fecit. Nec dixit: fides tua te saluam factura est: sed saluam te fecit. In eo enim quod credidisti, iam salua facta es.

F ¶ Et cum venisset Iesus in domum principis, & vidisset tibi-

cines sunt, earmen lugubre canentes. Turba quoque Iudæorum non est turba credentium, sed turba tumultuantium.

G ¶ Recedite: non est enim mortua puella, sed dormit, &c.] Quia Deo viuunt omnia.

nient autem dies cum auferetur ab eis sp̄sus, & tunc ieiunabunt. Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimētum vetus: tollit enim plenitudinem eius a vestimēto, & peior scissura fit. Neq; mittunt vinum nouum in vres veteres: alioquin rumpuntur vres, & vinum effunditur, & vres pereunt. Sed vinum nouum in vres nouos mittunt, & ambo conseruantur. Hæc illo loquente ad eos: ecce princeps vnus accessit, & adorabat eum, dicens: Domine filia mea modo defuncta est: sed veni impone manū tuā super eam, & viuēt. Et surgens Iesus, sequebatur eū, & discipuli eius. Et ecce mulier quæ sanguinis fluxū patiebatur duodecim annis, accessit retrō, & tetigit fimbriam vestimenti eius. Dicebat enim intra se: Si tetigero tantū vestimentum eius, salua ero. At Iesus conuersus & videns eā, dixit: Confide filia, fides tua saluam te fecit: & salua facta est mulier ex illa hora. Et cū venisset Iesus in domū principis, & vidisset tibi-

bicines & turbā tumultuantē, dicebat: Recedite, non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eū. Et cum eiecta esset turba, intrauit, & tenuit manū eius. Et surrexit puella: & exiit fama hæc in vniuersam terrā illā. Et transeunte inde Iesu, secuti sunt eum duo cæci clamantes & dicentes: Misere nostri, &c.] Transeunte per domum principis domino Iesu, & pergente ad domum suam, sicut supra legitur: Ascendens nauiculam, transfretauit, & venit in ciuitatem suam: clamabant duo cæci, dicentes: Misere nostri fili Dauid: & tamen non curantur in itinere: non transitorie, vt putabant: sed postquam venit in domum suam, accedunt ad eum & introeunt: & primum eorum discuntur fides, vt sic veræ fidei lumen accipiant. Priori signo, quod exposuimus de principis filia, & de Hamorrhousa muliere, consequenter hoc iungitur: vt quod ibi mors & debilitas, hic cecitas demonstraret. Vtrūque enim populus cæcus erat, domino per hoc sæculum transeunte, & cupiente reuerti ad domum suam. Qui nisi confessi fuerint & dixerint: Misere nostri fili Dauid, & interrogante Iesu: Creditis quia possum hoc facere, responderint ei: Vtrūque dominus: lumen pristinum non recipient. In alio euangelista vnus cæcus scribitur scisus vestibus, & in Hiericho sedens, qui ab apostolis prohibetur clamare: sed per impudentiam recipit sanitatem. Qui locus proprie ad gentium populum pertinet, & in suo exponendus est volumine.

L ¶ Misere nostri fili Dauid. Cum autem venisset in domum, accesserunt ad eum cæci, & dixit eis Iesus: Creditis, quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Vtrūque domine. Tunc, &c.] Audiant Marcion & Manichæus, & cæteri hæretici qui vetus laniant instrumentum, & discant saluatorem appellari filium Dauid: Si enim non est natus in carne, quomodo vocatur filius Dauid?

M ¶ Et comminatus est illis Iesus, dicens: Videte ne quis sciatis. Illi autem exeuntes diffamauerunt eum in tota terra illa.] Et dominus propter humilitatem fugiens iactantia gloriā, hoc præceperat, & illi propter memoriam gratiæ non possunt tacere beneficium. Nota ergo aliquid inter se insum esse contrarium. Cæci isti in decimo curantur loco.

N ¶ Egressis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum dæmonium habentem, &c.] Vndecimus mutus linguam recipit ad loquendum. Quod autem Græcè dicitur *ἄφωτος*, magis titum est sermone communi: vt surdus magis quam mutus intelligatur. Sed moris est scripturarum *ἄφωτος* indifferenter, vel mutum vel surdum dicere. Spiritualiter autem sicut cæci lumen recipiunt, sic & muti ad loquendum lingua laxatur: vt confiteatur eum quem antea denegabat.

Marc. 10. g.

H

a ¶ Et mi-

CANON C

A. g. 76 VI I h 77 VI i 73 V a 79 II b 80 II c 81 X d 82 II B Psal. 125. a. Act. 3. a. Ioan. 2. b.

a ¶ Et mirata sunt turbae, dicentes: Numquam apparuit sic in Israel. Pharisei autem, &c.] Turba Dei opera confitetur & dicit: Numquam sic apparuit in Israel. In turba confessio nationum est. Pharisei autem, quia virtutem Dei negare non poterant, opera calumniantur, & dicunt: In principe demoniorum eiecit demones: Per suam calumniam vsque hodie Iudeorum infidelitatem demonstrantes.

b ¶ Et circumibat Iesus omnes ciuitates & castella, &c.] Cernis quod æqualiter & villis, & vrbibus, & castellis, id est, & magnis & paruis euangelium prædicauerit: vt non consideraret nobilitatem potentiam, sed salutem credentium. Circumibat ciuitates: hoc habens operis quod mandauerat pater, & hæc esuriam, vt doctrina sua saluos faceret infideles. Docebat autem in synagogis & villis euangelium regni, & post prædicationem atque doctrinam curabat omnem languorem, & omnem infirmitatem: vt quibus sermo non fuisset, opera persuaderent. De domino proprie dicitur: Curans omnem languorem & omnem infirmitatem: nihil quippe ei impossibile est.

c ¶ Videns autem turbas misertus est eis: quia, &c.] Vexatio gregis & ouium atque turbarum, pastorum culpa, & vitium magistrorum est. Vnde sequitur:

d ¶ Messis quidem multa, operarij autem pauci, &c.] Messis multa, populorum significat multitudinem: operarij pauci, penuriam magistrorum. Et imperat vt rogent dominum messis, vt mittat operarios in messem suam. Ipsi sunt operarij, de quibus loquitur Psalmista, dicens: Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent. Euntes ibant & flebant mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos. Et vt apertius loquar, messis multa, omnis turba credentium est. Operarij autem pauci, & apostoli, & imitatores eorum qui mittuntur ad messem.

CAPVT X.

ET conuocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, &c.] Benignus & clemens dominus ac magister, non inuidet seruis atque discipulis virtutes suas. Et sicut ipse curauerat omnem languorem & omnem infirmitatem: apostolis quoque suis tribuit potestatem, vt curarent omnem languorem & omnem infirmitatem in plebe. Sed multa distantia est inter habere & tribuere, donare & accipere. Iste quodcumque agit, potestate domini agit: Illi si quid faciunt, imbecillitatem suam & virtutem domini continentur, dicentes: In nomine Iesu surge & ambula. Notandum autem quod in duodecimo loco potestas signorum apostolis concedatur.

f ¶ Duodecim autem, &c.] Catalogus apostolorum ponitur: vt extra hos, qui pseudoapostoli futuri sunt, excludantur.

g ¶ Primus Simon, &c.] Ordinem apostolorum & meritum vniuersulque, illius fuit distribuere, qui cordis arcana rimatur. Primus scribitur Simon, cognomento Petrus, ad distinctionem alterius Simonis, qui appellatur Chananæus de vico Chana Galilææ, vbi aquam dominus vertit in vinum. Iacobum quoque appellat Zebedæi: quia & alius sequitur Iacobus Alphaei. Et apostolorum paria, iugaque confociat. Iungit Petrum & Andream, fratres non tam carne, quam spiritu. Iacobum & Ioannem, qui patrem corporis relinquen-

tes, verum patrem secuti sunt. Philippum & Bartholomæum, Thomam quoque & Mattheum publicanum. Ceteri euangelistæ in coniunctione nominum, primum ponunt Mattheum, & postea Thomam: nec publicani nomen ascribunt, ne antiquæ conuersationis recordantes fugillare euangelistam viderentur. Iste verò (vt supra diximus) & post Thomam se ponit, & publicanum appellat: vt vbi abundauit iniquitas, superabundet & gratia.

h ¶ Simon Chan. &c.] Ipse est qui in alio euangelista scribitur Zelotes. Chana quippe zelus interpretatur. Thaddæum apostolum, ecclesiastica tradit historia missum Edeßan ad Abagarum regem Chosidenæ, qui ab euangelista Luca Iudas Iacobi dicitur, & alibi appellatur Lebæus, quod interpretatur corculum, credendumque est eum fuisse trinomium: sicut Simon Petrus, & filij Zebedæi, Banerges ex firmitate, & magnitudine fidei nominati sunt.

i ¶ Et Iudas Iscar. &c.] Vel à vico aut vrbe in quo ortus est, vel ex tribu Isachar vocabulum sumpsit: vt quodam vaticinio in condemnationem sui natus sit. Isachar enim interpretatur merces, vt significetur precium proditoris.

k ¶ In viam gentium ne abieritis, &c.] Non est contrarius locus iste ei præcepto quod postea dicitur: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Quia hoc ante resurrectionem, illud post resurrectionem præceptum est. Et oportebat primum est. Et oportebat primum aduentum Christi nunciare Iudæis, ne iustam haberent excusationem, dicentes ideo se dominum reiecit, quia ad gentes & ad Samaritanos apostolos miserit. Iuxta tropologiam verò præcipitur nobis, qui Christi censemur nomine, ne in viam gentium, & hæreticorum ambulemus errorem: vt quorum religio separata est, separaretur & vita.

l ¶ Euntes autem predicare, dicentes: &c.] Ne hominibus rusticis, & absque eloquij venustate indoctis & illiteratis nemo crederet pollicentibus regna cælorum, dat potestatem infirmos curare, leprosos mundare, demones eiecere: vt magnitudinem promissorum, probet magnitudo signorum. Et quia semper dona spiritualia (si merces media sit) viliora sunt, adiungitur auaritiæ condemnatio.

m ¶ Gratis accepit, &c.] Ego magister & dominus absque pretio hoc vobis tribui, & vos sine pretio date: ne euangelij gratia corrumpatur.

n ¶ Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam, &c.] Consequenter hæc dat præcepta euangelizatoribus veritatis, quibus ante dixerat: Gratis accepistis, gratis date. Si enim sic prædicant vt pretium non accipiant, superflua est auri argenti & nummorum possessio. Nam si habuissent aurum & argentum, videbantur non causa salutis hominum, sed causa lucri prædicare. Neque æs in sacculis. Qui diuitias detruncat, propemodum & necessaria vite amputat: vt apostoli doctores veræ religionis qui instruebant omnia prouidentia Dei gubernari, seipos ostenderent nihil cogitare de craftino. Non peram in via. Ex hoc præcepto arguit philosophos, qui vulgo appellantur Bactroperatæ, quod contemptores sæculi, & omnia pro nihilo ducentes, cellarium secum vehebant.

Dignus

mum aduentum Christi nunciare Iudæis, ne iustam haberent excusationem, dicentes ideo se dominum reiecit, quia ad gentes & ad Samaritanos apostolos miserit. Iuxta tropologiam verò præcipitur nobis, qui Christi censemur nomine, ne in viam gentium, & hæreticorum ambulemus errorem: vt quorum religio separata est, separaretur & vita.

l ¶ Euntes autem predicare, dicentes: &c.] Ne hominibus rusticis, & absque eloquij venustate indoctis & illiteratis nemo crederet pollicentibus regna cælorum, dat potestatem infirmos curare, leprosos mundare, demones eiecere: vt magnitudinem promissorum, probet magnitudo signorum. Et quia semper dona spiritualia (si merces media sit) viliora sunt, adiungitur auaritiæ condemnatio.

m ¶ Gratis accepit, &c.] Ego magister & dominus absque pretio hoc vobis tribui, & vos sine pretio date: ne euangelij gratia corrumpatur.

n ¶ Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam, &c.] Consequenter hæc dat præcepta euangelizatoribus veritatis, quibus ante dixerat: Gratis accepistis, gratis date. Si enim sic prædicant vt pretium non accipiant, superflua est auri argenti & nummorum possessio. Nam si habuissent aurum & argentum, videbantur non causa salutis hominum, sed causa lucri prædicare. Neque æs in sacculis. Qui diuitias detruncat, propemodum & necessaria vite amputat: vt apostoli doctores veræ religionis qui instruebant omnia prouidentia Dei gubernari, seipos ostenderent nihil cogitare de craftino. Non peram in via. Ex hoc præcepto arguit philosophos, qui vulgo appellantur Bactroperatæ, quod contemptores sæculi, & omnia pro nihilo ducentes, cellarium secum vehebant.

Sup. 9. b. Rom. 5. d. Luc. 6. d. Euseb. li. 1. c. 15. Act. 1. b. Luc. 6. b. בְּרֵי הַרְשֵׁן בְּרֵי הַרְשֵׁן D Infr. 28. d. Neque

CANON

E

e 83

II

f 84

V

g 85

II

h 86

V

i 87

I

1. Tim. 6. c.

k 88

II

Gal. 6. d.

F

l 89

X

m 90

III.

n 91

X

Eja. 36. b.

2. Tim. 3.

Sup. eod. a.

Ad. 8. a.

4. Reg. 1. a.

Sec. 70.

Ecc. 10. a.

2. ¶ Nihil

Neq. duas tunicas. In duabus tunicis videtur mihi duplex ostendere vestimentum: non quoin locis Scythia & glaciali niue rigentibus vna quis tunica debeat esse contentus: sed quod in tunica vestimentum intelligamus: ne alio vestiti, aliud nobis futurorum timore seruemus. Neq. calciamenta. Et Plato præcepit duas corporis summitates non esse velandas: nec assuefieri debere molliciei capitis & pedum. Cum hæc enim habuerint firmitatem, cætera robustiora sunt. Neque virgam. Qui domini habemus auxilium, baculi præsidium cur quæramus? Et quia quodammodo nudos & expeditos ad prædicandum apostolos miserat, & dura videbatur esse conditio magistrorum, seueritatem præcepti sequenti sententia temperauit, dicens: Dignus est operarius cibo suo. Tantum (inquit) accipite, quantum in victu & vestitu vobis necessarium est. Vnde & Apostolus replicat: Habentes victum & vestitum, his contenti simus. Et in alio loco: Communicet autem is qui catechizatur verbo, ei qui se catechizat in omni bono: ut quorum discipuli metunt spiritalia, confortes eos faciant carnalium suorum non in auaritia, sed in necessitate. Hæc historicè diximus. Ceterum secundum anagogen, non licet magistris aurum & argentum & pecuniam, quæ in zonis est, possidere. Aurum sæpè legitimum pro sensu, argentum pro sermone, as pro voce: hæc nobis non licet ab alijs accipere, sed data à domino possidere. Neque hæreticorum & philosophorum peruersæque doctrinæ suscipere disciplinas: non sæculi pondere premi, neque duplici esse animo, neque pedes nostros mortiferis vinculis alligari, sed sanctam terram ingredientibus esse nudos: neque habere virgam, quæ vertatur in colubrum: neque in aliquo præsidio carnis inniti: quia istiusmodi virga & baculus arundineus est, quem si paululum presseris, frangitur, & manum transforat incumbentis.

a ¶ In quancumq. autem ciuitatem, aut castellum intraueritis, interrogate quis in ea dignus sit, & ibi manete donec. &c.] Super ordinatione episcopi & diaconi Paulus loquitur: Oportet autem eos & testimonium habere bonum ab his qui foris sunt. Apostoli nouam introeuntes urbem, scire non poterant quis qualis esset. Ergo hospes fama eligendus est populi, & iudicio vicinorum: ne prædicationis dignitas suscipientis infamia deturpetur. Cum vniuersis debeant prædicare, hospes vnus eligitur, non tribuens beneficium ei qui apud se mansurus est, sed accipiens: hoc enim dicitur: quis in ea dignus est: vt magis se nouerit accipere gratiam quam dare.

b ¶ Intrans autem in domum, salutate eam. Et siquidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam: si autem non fuerit digna pax vestra, &c.] Occultè salutationem Hebræi ac Syri sermonis expressit. Quod enim Græcè dicitur *εὐχαι*: & Latine, aue: hoc Hebraico Syroque sermone appellatur, *שלום* salom lach: siue *שלום* id est, pax tecum. Quod autem præcipit, tale est: Introeuntes domum, pacem imprecamini hospiti, & quantum in vobis est, discordiæ bella sedate. Sin autem orta fuerit contradictio, vos mercedem habebitis de oblata pace: illi bellum quod habere voluerint, possidebunt.

c ¶ Et quicunq. non receperit vos, &c. excutite puluerem de pedibus vestris.] Puluis excutitur de pedibus in testimonium laboris sui, quod ingressi sint ciuitatem, & prædicatio apostolica ad illos vsque peruenit. Siue excutitur puluis, vt nihil ab eis recipiant, ne ad victum quidem necessarium, qui euangelium spreuerint.

d ¶ Amen dico vobis, tolerabilis erit terra Sodomorum, &c.] Sit tolerabilis erit terra Sodomorum & Gomorræorum, quam illi ciuitati, quæ non receperit euangelium, & iccirco tolerabilis: quia Sodomis & Gomorris non fuit prædicatum, huic autem prædicatum sit, & tamen non receperit euangelium: ergo & inter peccatores diuersa supplicia sunt.

e ¶ Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum.] Lupos, scribas & pharisæos vocat, qui sunt clerici Iudæorum.

f ¶ Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.] Cauete autem ab hominibus: tradent enim vos in concilijs, & in synagogis suis flagellabunt vos, & ad præfides & ad reges ducemini propter me in testimonium illis & gentibus. Cum autem tradent vos, nolite cogitare quo modo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim estis vos, qui loquamini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & insurgent filij in parentes, & morte eos afficient. Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Cuius autem persecuentur vos in ciuitate ista, fugite in aliam. Amen dico vobis, non consummabitis ciuitates Israel, donec veniat filius hominis. Non est discipulus super magistrum, nec seruus super dominum suum. Sufficit discipulo, vt sit sicut magister eius, & seruo sicut dominus eius. Si patrem familias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius?

Ne ergo ergo propter Christum ducamur ad iudices, voluntatem tantum nostram pro Christo debemus offerre. Ceterum ipse Christus, qui in nobis habitat, loquetur pro se, & Spiritus sancti gratia in respondendo ministrabitur.

h ¶ Tradet autem frater, &c.] Hoc in persecutionibus fieri crebro videmus: nec vllus est inter eos fidus affectus, quorum diuersa fides est.

i ¶ Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.] Non enim cæpille, sed perfecille virtutis est.

k ¶ Cum autem persecuentur vos in ciuitate ista, fugite in aliam, &c.] Hoc ad illud tempus referendum est, cum ad prædicationem apostoli mittebantur, quibus & propriè dicitur: In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis: quod persecutionem timere non debeant, & debeant declinare. Quod quidem videmus in principio fecisse credentes: quando orta Hierosolymis persecutione, dispersi sunt in vniuersam Iudæam: vt tribulationis occasio fieret euangelij seminarium. Spiritualiter autem possumus dicere: Cum persecuti nos fuerint in vna ciuitate, hoc est, in vno scripturarum libro vel testimonio: nos fugiamus ad alias ciuitates, id est, ad alia volumina. Quamuis contentiosus fuerit persecutor, ante prædium Saluatoris adueniet, quam aduersarij victoria concedatur.

l ¶ Si patrem familias Beelzebub, &c.] Beelzebub idolum est Accaron, quod vocatur in Regum volumine, idolum musæ. Beel, ipse est Bel siue Baal, Zebub autem musca dicitur. Principem ergo demoniorum ex spurcissimi idoli appellabant vocabulo: qui musca dicitur propter immunditiam quæ exterminat suauitatem olei.

2 ¶ Nihil

6

H

1. Cor. 14. d

Sup. eod. a

Ad. 8. a.

4. Reg. 1. a.

Sec. 70.

Ecc. 10. a.

A

1. Cor. 4. n.

a ¶ Nihil enim operum est quod, &c.] Et quo modo in presenti saeculo multorum vitia nesciuntur? Sed de futuro saeculo scribitur: quando iudicabit Deus abscondita hominum, & illuminabit latebras tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Et est sensus: Nolite timere persecutorum saui-

b ¶ Quod dico vobis, &c.] Quod auditis in mysterio, aperius praedicate: quod discitis abscondite, publice loquimini: quod vos erudiui in parua Iudaeae loco, in vniuersis vrribus, & in toto mundo audacter dicite.

c ¶ Et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.] Si qui corpus occidunt, animam non possunt occidere: ergo anima inuisibilis & incorporalis est: secundum crassiores dico nostri corporis substantiam. Vel eo certe tempore punietur, & supplicia sentiet, quando pristinum corpus receperit: vt cum quo peccauit, cum ipso & puniatur.

d ¶ Sed potius tim. &c.] Nomen gehennae, in veteribus libris non inuenitur: sed primum a saluatore ponitur. Queramus ergo quae sit sermone huius occasio. Idolium Baal fuisse iuxta Hierusalem ad radices montis Moria, in quibus Siloa fluuit, non

1. Par. 24. b.

B

1. Iosue 13. b. 4. Re. 23. c. 2. Par. 28. a. Hier. 7. g. 19. a. g. 12. f.

1. Tob. 24. c.

Sup. 6. d.

Luc. 12. n.

semel legimus. Haec vallis & parua campi planities, irrigua erat & numerosa, plenaque delictijs, luculque in ea idolo consecratus erat. In tantam autem dementiae populus Israel venerat: vt deserta templi vicinia, ibi hostias immolaret, & rigorem religionis deliciae vinceret: filiosque suos demonijs incenderent veliniarent. Et appellabatur locus ille gehennom, id est, vallis filij Hennom. Hoc Regum volumen & Paralipomenon, & Hieremias scribunt plenissime. Et comminatur Deus se locum ipsum impleturum cadaveribus mortuorum: vt nequaquam vocetur Topheth & Baal, sed vocetur Polyandrium, id est, tumulus mortuorum. Futura ergo supplicia & poenae perpetuae, quibus peccatores cruciandi sunt, huius loci vocabulo denotantur. Duplicem autem esse gehennam, nimij ignis & frigoris, in Iob plenissime legimus.

e ¶ Nonne duo passeret assere, &c.] Haeret sibi sermo dominicus, & sequentia pendunt ex superioribus. Prudens lector caue semper superstitiosam intelligentiam: vt non tuo sensui attemperes scripturas: sed scripturis iungas sensum tuum, & intelligas quid sequatur: Supra dixerat: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: nunc loquitur consequenter: Nonne duo passeret assere veneunt, & vnus ex illis non cadet super terram sine patre vestro? Et est sensus: Si parua animalia & vilia absque Deo auctore non decidunt, & in omnibus est prouidentia, & quae in his peritura sunt, sine Dei voluntate non pereunt: vos qui aeterni estis, non debetis timere quod absque Dei viuatus prouidentia. Iste sensus & supra dictus est: Respiciet volatilis caeli: quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater vester caelestis pascit illa: Nonne vos plures estis illis? Ac deinceps: Considerate lilia agri: quo modo crescunt, & reliqua. Si autem fenum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quanto magis vos modicae fidei? Quidam coactè duos passeret, animam & corpus interpretantur. Quinq; quoque passeret secundum Lucam, qui duobus alibus veneunt, ad sensus referunt. Sed quo modo illa intel-

ligentia toto euangelici sermonis corpori coaptetur, non paruae difficultatis est. Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere, multis passeribus meliores estis vos. Manifestus superior nostrae expositionis sensus expressus est: quod timere non debeant eos qui possunt occidere

corpus, & animam non possunt: quoniam si sine Dei scientia parua quoque animalia non decidunt, quanto magis homo qui apostolica fultus sit dignitate? Quod autem ait: vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt: immensam Dei erga homines ostendit prouidentiam, & ineffabilem signat affectum: quod nihil nostrum lateat Deum, etiam parua & otiose dicta, eius scientiam non fugiant. Derident intelligentiam ecclesiasticam in hoc loco, qui carnis resurrectionem negant: quasi nos & capillos qui numerati sunt, & a tonsore decisi, omnes dicamus resurgere: cum saluator non dixerit: Vestri autem & capilli capitis omnes saluandi sunt, sed numerati sunt. Vbi numerus est, scientia numeri demonstratur, non eiusdem numeri conseruatio.

f ¶ Nolite arbitrari, quia veni pacem, &c.] Supra dixerat: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, praedicate super terra. Nunc infert quid post praedicationem sequatur. Ad hunc Christum

me stit, totus orbis contra se diuisus est: vnaqueque domus & infideles & credentes habuit: & propterea bellum missum est bonum, vt rumpetur pax mala. Tale quid & in Genesi aduersus rebelles homines, qui moti fuerant de oriente, & turrem extruere festinabant (per quam caeli alta penetrarent) fecisse scribitur Deus, vt diuideret linguas eorum. Vnde & in psalmo Dauid precatur: Dissipa domine gentes quae bella volunt.

g ¶ Veni enim separare hominem, &c.] Hic locus propè eisdem verbis in Michae propheta scribitur. Et notandum vbiq; de veteri testamento testimonium ponitur, vtrum sensus tantum, an sermo consentiat.

h ¶ Qui amat patrem aut matrem, &c.] Qui ante praemiserat: Non veni pacem mittere, sed gladium, & diuidere homines aduersum patrem & matrem, nurum & socrum, ne quis pietatem religioni anteferet, subiecit dicens: Qui amat patrem aut matrem plus quam me. Et in Cantico legimus canticorum: Ordinate in me charitatem. Hic ordo in omni affectu necessarius est. Ama post Deum, patrem, ama matrem, ama filios. Si autem necessitas venerit, vt amor parentum ac filiorum Dei amori comparetur, & non possit vtrumque seruari: odium in suos, pietas in Deum sit. Non ergo prohibuit amare patrem aut matrem: sed signanter addidit: Qui amat patrem aut matrem plus quam me.

i ¶ Et qui non accipit crucem suam, &c.] In alio euangelio scribitur: Qui non accipit crucem suam quotidie. Ne semel putemus adorem fidei posse sufficere, semper crux portanda est, vt semper nos Christum amare doceamus.

k ¶ Qui recipit vos, me recipit, &c.] Ordo pulcherrimus: Ad praedicationem mittit: docet pericula non timenda: affectum subiecit religioni. Aurum supra tulerat, as de zona excusserat. Dura euangelistarum conditio. Vnde ergo sumptus, vnde victus necessaria? Austeritatem mandatorum, spe temperat promissorum. Qui recipit (inquiens) vos, me recipit, & qui me recipit, recipit cum qui me misit: vt in suscipiendis apostolis, vnusquisque credentium Christum se suscepisse arbitretur.

CANON

C

o 92

II

p 93

V

q 94

II

r 95

V

Sup. eod.

s 96

V

t 97

III

u 98

I

D

Gen. 1. a.

Psal. 67. g.

Mich. 7. b.

Cant. 2. e.

Luc. 9. n.

G
Sup. o. b.
Ioan. 3. c.

CANON

E

x 99

X

y 100

VI

a 101

X

b 102

V

Ps. 140. a.

c 103

II

F

Gal. 6. b.

Gal. 6. b.

¶ Qui recipit prophetam in nomine prophetae, &c.] Qui prophetam recipit vt prophetam, & intelligit eum de futuris loquentem, hic mercedem prophetam accipiet. Igitur Iudaei carnaliter prophetas intelligentes, mercedem prophetarum non accipiunt. Aliter: In omni professione zizanium mixtum est triticum. Praemisit: Qui recipit vos, me recipit, & qui me recipit, recipit eum qui me misit. Ad susceptionem magistrorum discipulos prouocauerat. Poterat occulta esse credentium responsio: ergo & pseudopphetas & Iudam proditorem debemus recipere, & illis alimoniam ministrare. Hoc dominus ante procurans dicit, non personas suscipiendas esse, sed nomina, & mercedem non perdere suscipientes, licet indignus fuerit qui susceptus sit.

¶ Et quicumq; potum, &c.] Legimus in propheta Dauid: *Ad excusandas excusationes in peccatis: quod multi peccatorum suorum quasi iustas pratendant occasiones, vt quod voluntate delinquant, videantur necessitate peccare: Dominus scrutator cordis & renum, futuras cogitationes in singulis conuertur. Dixerat. Qui recipit vos, me recipit. Sed hoc praeceptum multi pseudopphetae, & falsi praedicatores poterant impedire: medicatus est huic quoque scandalo dicens: Qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet.* Rursus poterat alius causari & dicere: Paupertate prohibeor: tenuitas me retinet, vt hospitalis esse non possim. Et hanc excusationem leuissimo praecepto diluit, vt calicem aquae frigidae, toto animo portigamus. Frigida, inquit, aqua, non calida: ne & in calida paupertatis ex penuria lignorum occasio quaeretur. Tale quid & apostolus (vt ante iam diximus) ad Galatas praecipit: *Communitur autem is qui catechizatur verbo ei qui se catechizat in omnibus bonis.* Et discipulos ad magistrorum refrigeria cohortatur. Quia poterat quilibet obtendere paupertatem, & praeceptum eludere: priusquam ille praeronat, imminet soluit quaestione, dicens: *Nolite errare, Deus non iridetur. Quae enim feminauerit homo, haec & metet.* Et est sensus: frustra causaris inopiam, cum aliud habeat conscientia tua: me potes fallere cohortantem: sed scito quod quantumcumque seminaueris, tantum & messurus sis.

COMMENTARIORVM HIERONYMI IN MATTHEVM,
LIBER II.
CAPVT XI.

¶ T factum est, &c.] Ioannes autem cum audisset in vinculis opera Christi, &c.] Non quali ignorans interrogat: ipse enim ceteris ignorantibus demonstraerat, dicens: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi: & patris vocem audierat in tonantis: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui:* Sed quomodo saluator interrogat, vbi sit positus Lazarus, vt qui locum sepulcri indicabant, saltem sic parentur ad fidem, & viderent mortuum resurgentem: sic & Ioannes interficiendus ab Herode, discipulos suos mittit ad Christum, vt per hanc occasionem videntes signa atq; virtutes, crederent in eum, & magistro interrogante sibi dicerent. Quod autem superbirent discipuli Ioannis aduersus dominum: & haberet aliquid motu dicitatis ex luore &

Ioan. 1. d.
Sup. 3. d.

Ioan. 1. d.

inuidia, superior quoque interrogatio demonstraui, euangelista referente: *Tunc accesserunt ad eum discipuli Ioannis dicentes: Quare nos & pharisaei ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant: Et alibi: Magister, cui tu praebuisti testimonium ad Iordanem, ecce discipuli eius baptizant, & plures veniunt ad eum: quali dixerint: Nos deserimus, hic raritas est, ad illum turba concurret.*

¶ Tu es qui venturus es, &c.] Non ait, tu es qui venisti, sed tu es qui venturus es. Et est sensus: manda mihi quia ad infernum descensus sum, vtrum te & inferis debeam nunciare, qui nunciavi superis? An non conueniat filio Dei, vt gustet mortem, & alium ad haec sacramenta missurus es?

¶ Et respondens Iesus ait illis: Euntes renunciate Ioanni, quae audistis & vidistis, &c.] Ioannes interrogauerat per discipulos: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Et respondens Iesus, ait illis: Euntes renunciate Ioanni quae audistis & vidistis: Caeci vident, claudi ambulat, leprosi mundentur, surdi audiunt, mortui resurgunt, Pauperes euangelizantur. Et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me. Illis autem abeuntibus, coepit Iesus dicere ad turbas de Ioane: Quid existis in deserto videre? arundine vento agitatam? Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt. Sed quid existis videre? prophetam? Etiam dico vobis & plus quam prophetam. Hic est enim de quo scriptum est:

Ecce rigorem, haec praeceptoris comprobant veritatem: quando omnis apud eum, qui saluati potest, aequalis est. Quod autem ait.

¶ Et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me.] Internuncios percutit, sicut in sequentibus demonstrabitur.

¶ Illis autem abeuntibus, coepit Iesus dicere ad turbas de Ioanne, &c.] Si superior sententia contra Ioannem prolata fuerat, vt plerique arbitrantur: in eo quod ait: Beatus est qui non fuerit scandalizatus in me: quomodo nunc Ioannes tantis laudibus praedicatur? Sed quia turba circumstans interrogationis mysterium nesciebat, & putabat Ioannem dubitare de Christo, quem ipse monstrauerat digito: vt intelligeret Ioannem non sibi interrogasse, sed discipulis suis: Quid, inquit, existis in deserto? Numquid ob hoc, vt hominem videretis calamo similem, qui omni vento circumferretur, & leuitate mentis de eo ambigeret, quem antea praedicat? An forsitan stimulus contra me inuidia cogitur, & praedicatio eius vanam sectatur gloriam, vt ex ea quarat lucra? Cur diuitias cupiat, vt affluat dapibus? Locustis vescitur, & melle siluestri. An vt mollibus vestiatur? Pili camelorum tegmen eius sunt. Istiusmodi cibis & vestis, carceris hospitio recipiuntur, & praedicatio veritatis tale habet habitaculum. Qui autem adulatorum sunt, & sectantur lucra, & quarunt diuitias, & delitijs affluunt, & mollibus vestiuntur, isti in domibus regum sunt. Ex quo ostenditur rigidam vitam & austeram praedicationem vitare debere aulas regum, & mollium hominum palatia declinare.

¶ Sed quid existis videre prophetam, &c.] In eo Ioannes prophetis ceteris maior est: quod quem illi praedicauerant esse venturum, hic venisse digito demonstraui, dicens: *Ecce agnus Dei: ecce qui tollit peccata mundi.* Et quia ad priuilegium prophetae etiam Baptista accessit praemium, vt dominum suum baptizaret: inde infer meritorum, faciens de Malachia testimonium, in quo etiam angelus praedicatur. Angelum autem hic dici Ioannem non potest naturae societate, sed officij dignitate, id est, nuncium, quod venturum dominum nunciari.

H

Malac. 2. b.

¶ Amen